

OPISKELIJOIDEN JA TYÖTTÖMIEN NUORTEN KÖYHYYS
Kirjoituskilpailuun osallistuneiden nuorten köyhyyskokemusten vertailua

Laura Kukkonen
Pro gradu-tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Sosiologia
Kevät 2016

TIIVISTELMÄ

Laura Kukkonen
Pro gradu -tutkielma
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Ohjaaja: Pertti Jokivuori
Syksy 2016
Sivumäärä: 72

Tämän tutkielman aiheena on opiskelijoiden ja työttömien nuorten köyhyyskokemukset. Tutkimuskysymyksenä on, millaisia merkityksiä opiskelijat ja nuoret työttömät antavat köyhyydelle ja onko näiden kahden eri ryhmän köyhyyskokemusten välillä eroa. Lisäksi pohditaan sosiaalisten verkostojen merkitystä köyhyyden kokemiseen, esimerkiksi vaikuttaako niiden puute negatiivisesti yksilön köyhyyskokemukseen. Aineistona tässä tutkielmassa toimii Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä kirjoituskilpailusta saadut 18-29-vuotiaiden tekstit. Aineiston analyysin lähtökohtana käytetään Derek Layderin kehittämää adaptiivista mallia ja aineiston analyysi toteutetaan teemoittelulla.

Aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että työttömien nuorten ja opiskelijoiden kokemukset köyhyydestä ovat yllättävän samankaltaisia. Toisaalta taustalla olevat syyt tiettyyn kokemistapaan olivat erilaisia, kuten köyhyyden häpeämisessä. Työttömät häpesivät köyhyyden lisäksi sen aiheuttajaa, työttömyyttä, jonka suomalaisessa palkkayhteiskunnassa kirjoittajien mukaan katsotaan olevan yksilön omaa syytä. Molemmille ryhmille löytyi myös muutama niille erityinen suhtautumistapa. Opiskelijat mielsivät köyhyyden helpommin tilapäiseksi elämänvaiheeksi, kun taas työttömät nuoret lähestyivät köyhyyttä selviytymisen viitekehyksen kautta. Näyttäisi myös siltä, että yksilön sosiaalisten verkostojen tila vaikuttaa olennaisesti siihen, miten köyhyyteen suhtaudutaan. Yksilön sosiaalisten suhteiden ollessa hyvässä kunnossa suhtautuminen köyhyyteen oli positiivisempaa, niin opiskelijoilla kuin työttömillä. Etenkin läheisillä ihmissuhteilla, kuten ystävien ja perheen tuella oli yksilöä voimaannuttava vaikutus. Tällöin tulevaisuuden odotukset olivat toiveikkaampia ja yksilöillä vaikutti olevan parempi kuva itsestään. Sosiaalisen tuen puute vaikutti taas negatiivisesti köyhien nuorten köyhyyskokemuksiin, seurauksena muun muassa yksinäisyyden kokemusta ja masentuneisuutta pienituloisuudesta.

Avainsanat: Köyhyys, nuoret aikuiset, opiskelijat, työttömät, kokemukset, sosiaalisten verkostojen merkitys, adaptiivinen teoria, teemoittelu

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	4
2. KÖYHYEDEN TUTKIMINEN.....	8
2.1. Mitä on köyhyys?.....	8
2.2. Köyhyyden mittaaminen	10
2.3. Köyhyyden syyt ja seuraukset	12
2.4. Mikä merkitys köyhyyden kestolla on?	14
2.5. Köyhyys Suomessa	15
2.6. Nuorten köyhyys.....	16
2.7. Köyhyyden kokeminen.....	19
3. TYÖTTÖMYYS ELÄMÄNTILANTEENA.....	21
3.1. Työttömät Suomessa	21
3.2. Mitä seurauksia työttömyydellä on yksilölle?.....	22
3.3. Palkkatyön normatiivisuus	23
4. OPISKELIJOIDEN TOIMEENTULON JÄRJESTÄMINEN	25
5. NUORET AIKUISET POLARISOITUNEENA RYHMÄNÄ	27
6. TUTKIMUSASETELMA.....	29
6.1. Tutkimuskysymykset.....	29
6.2. Aineisto	30
6.3. Analyysimenetelmä	32
7. ANALYYSI.....	36
7.1. Köyhyyteen liitetyt tulkinnat ja merkitykset.....	36
7.1.1. Köyhyyden kokeminen tilapäisenä.....	36
7.1.2. Köyhyyden kokeminen henkisenä kehityksenä.....	37
7.1.3. Köyhyyden kokeminen tyydyttävänä olotilana, sopeutuminen köyhyyteen	38
7.1.4. Köyhyyden häpeäminen.....	40
7.1.5. Köyhyyden kokeminen selviytymisenä.....	43
7.1.6. Köyhyyden kokeminen ahdistavana ja epävarmuus tulevaisuudesta	45
7.1.7. Katkeruus ja vihaisuus köyhyydestä.....	47
7.1.8. Masennus, yksinäisyys	48
7.2. Opiskelijoiden ja työttömien nuorten kokemusten väliset erot.....	51
7.3. Sosiaalisten suhteiden vaikutus köyhyyden kokemiseen	54
8. YHTEENVETO JA POHDINTA	58
LÄHTEET	64

1. JOHDANTO

Suomi selvisi 1990-luvun lamasta suuresta lamasta, mutta laman jälkeen alkanut nousukausi vuosina 1995–2010 ei nostanut kaikkien elintasoja yhtä paljon, vaan tuloerot kotitalouksien välillä kasvoivat voimakkaasti. Etenkin suurituloiset ovat kasvattaneet omaisuuttaan talouskasvun aikaan muun väestön jäädessä kauas taakse. Uusin lama (2010–), joka sai alkunsa vuoden 2008 globaalista finanssikriisistä on muun muassa hidastunut tuottavuuden kasvua Suomessa ja nostanut työttömyyttä merkittävästi. Työllisyysaste ei ole vieläkään saavuttanut lamaa edeltävää tasoa. Laman aiheuttamat muutokset ovat ilmenneet sosiaalimenojen kasvuna, esimerkiksi työttömyysturvamenot ovat nousseet vuosittain parikymmentä prosenttia vuosina 2012–2014. Lisäksi vaikka uusin lama ei olekaan aiheuttanut dramaattista eriarvoistumista toisin kuin 1990-luvun lama, erilaiset sosiaaliset ongelmat ovat silti lisääntyneet. Esimerkiksi toimeentulotuen pitkäaikainen käyttö on lisääntynyt, velkahäiriöiden määrä on kasvanut, kuten myös ulosottovelallisten määrä. Nämä ongelmat koskevat yhteiskunnassa etenkin kaikkein heikommassa asemassa olevia. Heidän asemaansa ei paranna se, että julkisen talouden säästötoimenpiteet kohdistuvat nimenomaan juuri niihin yksilöihin, jotka käyttävät eniten palveluita ja tulonsiirtoja ja joiden oikeuksia ei ole suojaamassa hyvin organisoituneita intressiryhmiä. (Saari 2015, 12–13.)

Heikki Hiilamon mukaan työttömät muodostavat Suomen nykyisessä taloustilanteessa kolme erilaista jonoa. Ensimmäiseen jonoon kuuluvat kouluttautuneet ihmiset, jotka saavat ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa ja joille työttömyys on vain tilapäistä, lyhyt katko muuten melko vakaalla työuralla. Toisessa jonossa ovat työttömän perusturvalle jääneet pitkäaikaistyöttömät ja nuoret, jotka saavat työmarkkinatukea. Kolmannessa jonossa ovat nuoret ja henkilöt, joilta työmarkkinatuki on lakkautettu. He eivät saa työttömyysetuuksia, vaan ainoastaan toimeentulotukea. Ensimmäinen jono liikkuu, mutta kaksi jälkimmäistä pysyy paikoillaan, heille ovet työmarkkinoille ovat suljettuina. Miehet muodostavat enemmistön kahdessa jälkimmäisessä jonossa. Kelan työttömyysetuuksia sai viime vuonna 189 000 miestä ja 167 000 naista. Puolestaan toimeentulotukea vuonna 2015 sai työikäisistä miehistä toimeentulotukea 7,7 prosenttia ja naisista 6,7 prosenttia. Työttömyys ulottuu myös usein työttömän yksilön lähipiiriin, kuten lapsiin tai puolisoon. (Hiilamo, Helsingin Sanomat 14.2.2016.) Myös Kortteisen ja Tuomikosken (1998, 173) mukaan lähtöasemaltaan eli työttömyyttä edeltävältä työmarkkina-asemaltaan huono-osaisemmat selviytyvät

työttömänä paljon heikommin kuin lähtöasemaltaan hyväosaiset ja lisäksi huono-osaisten osuus työttömien keskuudessa kasvaa työttömyyden pitkittyessä.

Opiskelijoiden köyhyys mielletään taas usein perinteisestä köyhyydestä eroavaksi. Opiskeluaikainen köyhyys mielletään usein väliaikaiseksi ja vapaaehtoiseksi. Taloudellisen tilanteen nähdään helpottavan valmistumisen myötä. Useat köyhyystutkijat pohjoismaiden ulkopuolella eivät edes mainitse tutkimuksissaan termiä opiskelijaköyhyys. (Kuoppala, Ritakallio & Salmela 1996, 178.) Opiskelijoiden kokemukset toimeentulon minimitasosta vaihtelevat paljonkin riippuen omasta elämäntilanteesta, asumiskustannuksista ja arvoalinnoista. Esimerkiksi yksinasuva opiskelija kokee tulevansa paljon pienemmällä summalla kuukaudessa toimeen verrattuna perheelliseen opiskelijaan, joka kokee tarvitsevansa paljon enemmän rahaa elämiseen. (Mikkonen, Lavikainen & Saari 2013, 85.) Elina Lavikaisen mukaan (2012, 58) myös viiteryhmällä on merkitystä opiskelijoiden kokemuksiin taloudellista tilanteestaan. Eräiden tutkijoiden mukaan on mahdollista, että kokemukset toimeentulon minimitasosta riippuvat elämäntilanteen lisäksi myös kulloisenkin viiteryhmän tilanteesta. (Mikkonen, Lavikainen & Saari 2013, 85.) Nyt opiskelijoiden taloudellinen tilanne on erityisesti kiristymässä, koska julkinen valta on päättänyt vähentää valtion menoja leikkaamalla esimerkiksi opintotukea. Hallitus aikoo karsia korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta 70 miljoonaa vuoteen 2019 mennessä ja pidemmällä aikavälillä jopa 150 miljoonaa. Tukea ollaan myös aikeissa muuttaa lainapainotteisemmaksi ja lisäksi opintotuen indeksisidonnaisuus halutaan lakkauttaa. (Helsingin Sanomat 24.2.2016.)

Kaiken kaikkiaan nuoret eivät ole homogeeninen ryhmä, vaikka suurin osa nuorista kuuluu siihen joukkoon, jolla on hyvät mahdollisuudet menestyä yhteiskunnassa. On myös olemassa nuoria, joilta puuttuvat mahdollisuudet tai kyky hyödyntää niitä. (Koivusilta & Rimpelä 2000, 155.) Nuorista heikoimmin menee työttömillä. Nuorilla työttömillä taloudellisten vaikeuksien kokeminen oli paljon yleisempää kuin heidän opiskelevilla ja työssäkäyvillä ikätoverillaan. Ryhmällä meni heikoiten myös tuloilla mitattuina. (Kuoppala, Ritakallio ja Salmela 1996, 194.) On että pitkittynyt taantuma uhkaa katkaista sukupolvesta toiseen jatkuneen elintason nousun. Nuorten tulokehitys on pysähtynyt, kun taas vanhempien ikäluokkien tulot ovat nousseet. Suomen lisäksi sama ilmiö, vuosina 1980–1995 syntyneiden tulojen heikentyminen, on havaittu useissa muissa länsimaissa. Tähän vaikuttaa muun muassa taantuman aikana noussut nuorisotyöttömyys, epätyyppillisten

työsuhteiden yleistyminen sekä edellistä sukupolvea heikompi asettautuminen työmarkkinoille. Nuorten asemaan heikentävästi vaikuttavat myös säästötoimenpiteet, jotka ovat kohdistuneet etenkin nuoriin kotitalouksiin. Esimerkkeinä näistä säästötoimenpiteistä ovat päivähoito-oikeuden rajoitukset ja päivähoitomaksujen nousu sekä koulutuksen määrärahojen leikkaukset. Lisäksi koulutus vaikuttaa vahvemmin yksilön köyhyysriskiin kuin 1990-luvulla. (Euro & Talous, Suomen Pankki 2016.)

Erik Allardtin (1976) tutkimustulosten mukaan yksilön subjektiivinen hyvinvointi on heikosti yhteydessä objektiivisiin olosuhteisiin. Toisaalta uudemmassa tutkimuksessa on havaittu, että objektiivisen ja subjektiivisen hyvinvoinnin välillä on selvä yhteys. Tutkimuksessa objektiivisen hyvinvoinnin mittarina toimi kuukausitulot ja subjektiivisen hyvinvoinnin mittarina puolestaan tyytyväisyys omaan elintasoon. Tulojen noustessa tyytyväisyys kasvoi ja vastaavasti tulojen pienentyessä tyytymättömyys kasvoi. Tyytymättömiä olivat objektiivisilta olosuhteiltaan huono-osaisimmat, joihin kuuluivat muun muassa opiskelijat, työttömät ja pienituloiset. Työttömät kokivat oman tilanteensa jopa huonommaksi kuin mitä objektiiviset mittarit antoivat aiheita. (Angerpuro 1996, 143 – 152.) Työttömyys on lisäksi yksilölle usein henkisesti raskasta, koska yhteiskunnassa työttömyys mielletään usein edelleen yksilöstä johtuvaksi. (Hankamäki 2005, 91–93.) Työllä ja työnteolla on myös erityinen asema nyky-yhteiskunnassa, se on kaikkia yksilöitä koskeva sosiaalinen normi. Työelämään osallistumalla ansaitaan paitsi elanto, mutta myös paikka yhteiskunnassa. (Aho 1988, 58.) Opiskelijoiden köyhyyteen taas mielletään liittyvän vahvasti tilapäisyys, eli köyhyyden ajatellaan helpottavan valmistumisen jälkeen (Kuoppala, Ritakallio & Salmela 1996, 178). Tämän seikan takia olen kiinnostunut vertailemaan samanikäisten, mutta eri sosioekonomisessa asemassa olevan kahden ryhmän köyhyydelle antamia merkityksiä. Oletan, että näillä kahdella ryhmällä on erilaiset sosiaaliset statukset ja tämä vaikuttaa köyhyyden kokemiseen. Samanlaista vertailua ei ole vielä tehty, joten koen tämän tutkielman aiheen olevan perusteltu. Olen myös itse tällä hetkellä opiskelija, jonka takia etenkin opiskelijoiden kokemukset ja merkityksenannot köyhyydestä kiinnostavat.

Köyhyyden kokemisesta löytyy jonkin verran jo aiempaa tutkimusta. Juha Mikkonen (2012) on kirjoittanut kirjan *Syrjäytyä vai selviytyä?: nuorten pienituloisuuden syitä, seurauksia ja arjen selviytymiskeinoja*, jossa käytetään samaa aineistoa kuin omassa tutkielmassani. Hän keskittyy kirjassaan nuorten kokemuksiin siitä, mikä on aiheuttanut heidän köyhyytensä, miten köyhyys heidän mielestään vaikuttaa heidän elämäänsä eli sen seuraukset ja

minkälaisia eri selviytymiskeinoja heillä on. Köyhyyttä lähestytään siis yksilön omasta, subjektiivisesta näkökulmasta. Köyhyyskokemuksia on tutkittu hyvin paljon *Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä -kirjoituskilpailu 2006* aineiston kautta (Larivaara, Isola & Mikkonen 2006). Opinnäytetöiden kohderyhmät ovat vain vaihdelleet, on tutkittu muun muassa lapsiperheitä, eläkeläisiä ja opiskelijoita. Lisäksi saman aineiston avulla on tutkittu myös yksilöiden köyhyydestä selviytymistä, millaista se on köyhien ja muiden heikossa asemassa olevien kokemana ja kertomana. Tutkimuksessa kysytään myös, miten selviytymistä kuvataan ja mikä on kirjoittajien mukaan mahdollistanut muutoksen. (Isola, Turunen, Hänninen, Karjalainen & Hiilamo 2015, 10.)

Tässä tutkielmassa keskityn nimenomaan työttömien ja opiskelijoiden kokemuksiin köyhyydestä. Aineistonani toimii työttömien ja opiskelijoiden kirjoitukset, jotka olen valinnut köyhyysaiheisen kirjoituskilpailun teksteistä. Aineisto *Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä -kirjoituskilpailu 2006* (Larivaara, Isola & Mikkonen 2006) on löydettävissä yhteiskuntatieteellisestä tietoaarkistosta. Tutkimuskysymykseni tässä tutkielmassa on se, miten opiskelijat ja työttömät nuoret aikuiset kokevat köyhyyden. Onko näiden kahden eri ryhmän köyhyydelle antamisissa merkityssä ja tulkinnoissa eroa? Onko sosiaalisten verkostoiden omistamisella ja vastaavasti niiden puutteella vaikutusta yksilöiden köyhyyskokemuksiin? Tutkielmani aloitan ensin keskeisten teoreettisten käsitteiden, kuten köyhyyden määrittelyllä. Tämän jälkeen siirryn käyttämäni analyysimenetelmän ja aineiston esittelyyn ja sen jälkeen analyysiin. Lopuksi johtopäätöksissä ja yhteenvedossa pohdin saamiani tuloksia ja esittelen tutkielmani tulokset.

2. KÖYHYEDEN TUTKIMINEN

2.1. Mitä on köyhyys?

Köyhyys on hyvin suhteellinen käsite, joka tulee hyvin ilmi esimerkiksi tutkimusaineiston kirjoituksista. Ihmiset määrittelevät köyhyiden eri tavoilla, joten kahdella köyhäksi itsensä kokevalla yksilöllä voi silti olla eroja elintasossaan ja elämäntyyliinsään. Köyhyiden synonyyminä käytetään myös huono-osaisuutta, joka tarkoittaa muun muassa eriarvoisuutta ja köyhyyttä sekä huono-osaisten ryhmän elämän laadullista eroamista muiden yksilöiden elämästä. Huono-osaisten elintaso on monesti riippuvainen tuista, kuten asumis- ja toimeentulotuista ja erilaisista palveluista, koska heillä ei usein ole työpaikkaa tai koulutusta. (Saari 2015, 14–15.)

Toinen köyhyiden käsitteen sijasta käytetty termi on syrjäytyminen. Sosiaalisen syrjäytymisen käsite tarkoittaa moniulotteista huono-osaistumista. Käsite on peräisin ruotsalaisesta työttömyystutkimuksesta. (Heikkilä 2000, 167–170.) On tiettyjä erityisiä syitä, miksi syrjäytymisen käsite on osin korvannut köyhyiden käsitteen etenkin eurooppalaisessa poliittisessä ja tieteellisessä yhteisössä. Yksi syy tähän diskurssimuutokseen on se, että köyhyys koetaan poliittisesti epäkorrektiseksi ja sensitiiviseksi niin terminä kuin yhteiskunnallisena ilmiönä. Toiseksi, köyhyys on tila, kun taas syrjäytyminen on prosessi. Tätä perustellaan sillä, että köyhyys on yhteydessä (pitkäaikaiseen) työttömyyteen. Köyhyys on puutetta taloudellisista, sosiaalisista ja kulttuurisista pääomista kun taas sosiaalinen syrjäytyminen on marginalisaatiota eli prosessi, jossa yksilö putoaa normaaliyhteiskunnan ulkopuolelle. Köyhyys voidaan nähdä sen lopputuloksena. Kolmannen syyn mukaan sosiaalinen syrjäytyminen on lopputulos äärimmäisestä köyhyydestä. Neljännen selityksen mukaan köyhyys on moderni ilmiö, kun taas sosiaalinen syrjäytyminen on sen postmoderni vastine. Sekä köyhyys ja sosiaalinen syrjäytyminen tulee asettaa yhteyteensä huomioiden niiden vastakohtia, vaurautta ja integraatiota. Köyhyys oli täysin normaali tila varhaisessa modernissa suurimmalle osalle (työväenluokalle) rikkaiden (porvareiden) harjoittaman riiston vuoksi. Työväenluokkaiset perheet kokivat puutetta muun muassa koulutuksesta, terveydenhuollosta ja sosiaaliturvasta. Köyhyys oli 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun yhteiskunnissa muodosti pääosalle väestöstä elämäntavan. Köyhyys ja aineellinen puute ei tällöin syrjäyttänyt yksilöitä, koska se oli osa normaaliyhteiskunnan elämäntapaa. Sosiaalinen syrjäytyminen on taas

postmoderni tila, jossa pieni vähemmistö on marginalisoitu normaaliyhteiskunnasta. Nykyään sosiaalisesti syrjäytyneet saattavat muodostaa paikallisia ”huono-osaisuuden alakulttuureja”. He vaikuttavat edistävasti yhteiskunnan pirstaloitumiseen ja siksi saattavat luoda uhkan sosiaaliselle järjestykselle. Tämän takia yhteiskunnalliset instituutiot pyrkivät integroimaan syrjäytyneet. (Abrahamson 1995, 125–129). Pasi Moisio (2004, 342) mukaan sosiaalisen syrjäytymisen käsite ei ole kuitenkaan onnistunut korvaamaan köyhyyden käsitettä tehokkaasta tutkimuksesta huolimatta. Syynä tähän on sosiaalisen syrjäytymisen käsitteen epätarkkuus, mikä hankaloittaa empiiristä tutkimusta (Sen 2000, 2).

Köyhyys määrittyy usein arkiarjatteluissa pelkäksi rahan puutteeksi, mutta todellisuudessa köyhyys on myös hyvin monimuotoinen ilmiö, joka vaikeuttaa sen tarkkaa mittaamista ja kuvaamista. Eri mittarit paikantavat köyhyyden eri väestöryhmiin. Tämän vuoksi monet köyhyystutkijat käyttävät rinnakkaisia tutkimusmenetelmiä antamaan mahdollisimman laajan ja todenmukaisen kuvan köyhyydestä. On esimerkiksi mahdollista, että yksilön tulot menevät yli suhteellisen tulorajan, mutta korkeat menot ylittävät tämän tulot, kuten vaikka yksinhuoltajaäidillä voi olla tämän rajan ylittävät tulot, mutta korkeat menot johtuen kolmen lapsen elättämisestä. Lisäksi objektiiviset tekijät voivat erota paljon yksilön subjektiivisesta kokemuksesta ja eri elämäntilanteita on vaikea muuntaa yhteismitallisiksi. (Kangas & Ritakallio 2005, 34.)

Köyhyyden määritelmät voidaan yksinkertaistetusti luokitella kahteen eri lähestymistapaan: absoluuttiseen ja suhteelliseen. Absoluuttinen köyhyys määritellään kohtuullisen elämisen tason alapuolella olemiseen, jolloin ihmisen perustarpeiden, kuten lämpimän asunnon, ravinnon ja vaatetuksen täytyminen on selvästi puutteellista. Köyhyys on uhka ihmisen elossa säilymiselle. Absoluuttinen köyhyys näkyy hyvin joidenkin kehitysmaiden kansalaisten ulkoisessa olemuksessa, kuten rikkinäisissä vaatteissa, kärsivissä ilmeissä sekä langanlaihoissa vartaloissa. Suhteellinen köyhyys tarkoittaa taas sitä, että yksilö on köyhä, jos hänellä ei ole resursseja elää yhteiskunnassa senhetkisten normien mukaan. (Kangas & Ritakallio 1996, 1.) Peter Townsendin määritelmä köyhyydestä hänen teoksessaan *Poverty in the United Kingdom* (1979) vastaa hyvin tätä suhteellisen köyhyyden käsitettä. Hänen mukaansa yksilöiden, perheiden ja ryhmien voidaan määritellä elävän köyhyydessä, kun heiltä puuttuu taloudelliset resurssit tietynlaiseen kulutukseen, aktiviteetteihin osallistumiseen ja elinoloihin sekä palveluihin, jotka ovat hyväksytyjä ja joihin kannustetaan yhteiskunnassa johon he kuuluvat. Heidän resurssinsa ovat keskiverron

alapuolella, josta seuraa, että heidät on ulossuljettu yhteisön tavallisista elintavoista. (Townsend 1979, 31.)

Rikkaissa hyvinvointivaltioissa köyhyyden käsitetään olevan pitkälti suhteellista. Riippuu paljolti yhteiskunnan keskimääräisestä elintasosta, mikä katsotaan minimielämäntasoksi joka kyseisen yhteiskunnan kaikilla jäsenillä tulisi olla. Yleensä yhteiskunnan elintason ja hyvinvoinnin parantuessa yleiset käsitykset millaista on säädyllinen elämä ja elintaso muuttuvat myös. Moni nykyisin välttämättömyshyödykkeeksi katsottu hyödyke, esimerkiksi matkapuhelin, on ollut parikymmentä vuotta sitten ollut ylellisyshyödyke. Esimerkiksi nykyään työnhaussa puhelin on lähes välttämättömyys, koska moni yritys odottaa työnhakijan olevan tavoitettavissa puhelimitse. (Moisio 2008, 256–257.) Myös Euroopan komission vuonna 1984 julkaistun virallisen köyhyysmääritelmän mukaan köyhyys on suhteellista, samoin kuin Yhdistyneet kansakunnat totesi vuonna 2005 Kööpenhaminan kokouksessaan köyhyyden ilmenevän useilla eri tavoilla: rahan puutteena, nälkänä, terveysongelmina, peruspalveluiden puutteena ja puutteellisena kykyä osallistua poliittiseen, kulttuuriseen ja sosiaaliseen päätöksentekoon (Kangas & Ritakallio 2005, 31).

Absoluuttisen köyhyyden perusidea on juuri ongelmallinen verrattuna suhteelliseen köyhyyteen siksi, koska sen mukaan on olemassa jokin tietty tulojen minimimäärä, jolla ihmisen perustarpeet pystytään tyydyttämään. Ongelmaksi nousee muun muassa se, kenellä on valta päättää mikä tämä minimitulojen määrä on. Toinen määritelmän ongelma on, että eri maissa ihmisen elämän turvaaminen vaatii täysin eri resurssit ja rahamäärät. Esimerkiksi Kongossa vaadittu rahamäärä fyysisten tarpeiden tyydyttämiseksi on täysin eri kuin Ranskassa. Suhteellisuuden puolesta puhuu myös ajan merkitys, koska tänä päivänä vaaditaan paljon suurempi rahamäärä kohtuullisen elintason ylläpitoon kuin esimerkiksi parikymmentä vuotta sitten. Lisäksi monien tutkijoiden mielestä köyhyys ei tarkoita vain fyysisten tarpeiden toteuttamisen puutteellisuutta vaan sosiaalisen toimintakyvyn rajoittuneisuutta. Yksilön osallistuminen, eläminen ja kulutus eivät täytä yhteiskunnan vaatimuksia. (Kangas & Ritakallio 2005, 28–29.)

2.2. Köyhyyden mittaaminen

Köyhyyden mittaamiseen valittu lähestymistapa vaikuttaa suuresti tutkimustuloksiin, kuten aiemmassa kappaleessa mainittiin. Eri mittaustavat määrittävät eri väestöryhmät köyhäksi.

Usein köyhyyttä tutkitaan ihmisten taloudellisten resurssien ja elinolojen pohjalta. Köyhyyden mittaamiseen on kehitelty erilaisia tutkimusmenetelmiä. On mahdollista jakaa menetelmät kolmeen eri tyyppiin ja näiden alatyyppeihin, sen mukaan mikä on ollut tutkimuksen lähestymistapa köyhyyteen. Tutkimus voi keskittyä joko taloudellisiin resursseihin (epäsuora lähestymistapa), yksilön subjektiiviseen kokemukseen siitä, että hän köyhä (suora metodi) tai molempiin edellä mainittuihin (yhdistelmäkritereeri). Epäsuoriin lähestymistapoihin kuuluvat muun muassa suhteellinen tulometodi, vähimmäistarvebudjetti ja deprivaatiostandardi, suoriin metodeihin taas subjektiivinen köyhyysmittari, elinolojen kasautuva deprivaatio sekä poliittishallinnollinen kulutusmenoraja. Kolmanteen metodiin eli yhdistelmäkritereeriin kuuluvat esimerkiksi “perus “kaksoisehto ja asiakkuus toimeentulotuessa. (Kangas & Ritakallio 2005, 34–39.)

Useimmiten vertailevissa tutkimuksissa käytetään suhteellista tulometodia, ja myös Euroopan unioni ja OECD käyttävät sitä. Pienituloisuus määritellään siis tässä metodissa suhteessa väestön keskimääräisiin tuloihin ja ilmoitetaan tiettyinä prosenttiosuutena mediaanituloista, joka on voi olla esimerkiksi 40, 50 tai 60 prosenttia. (Kangas & Ritakallio 2005, 34–39.) Tällä hetkellä Euroopan unioni määrittelee pienituloiseksi henkilön, jonka tulot jäävät alle 60 prosenttiin maan mediaanitulosta. Kotitaloudet ovat kooltaan ja rakenteeltaan erilaisia ja tämä otetaan niiden välisessä toimeentulovertailussa huomioon kulutusyksikköasteikkojen avulla. Tulonjakotilastossa kotitalouden ensimmäinen aikuinen saa painon 1, muut yli 13-vuotiaat 0,5 ja 0–13-vuotiaat painon 0,3. (Tilastokeskus 2009.)

Monet tutkijat korostavat, että yksilöiden pelkkien tulojen tutkiminen antaa puutteellisen kuvan köyhyydestä. Subjektiivisilla mittareilla täydennetään usein tulomittareiden tuloksia kysymällä kotitalouksilta suoraan näiden toimeentulosta, kuten: kotitaloutenne kaikki tulot huomioon ottaen onko menojen kattaminen näillä tuloilla helppoa vai hankalaa ja jääkö kotitaloudellenne rahaa säästöön menojen ja tulojen jälkeen. (Moisio 2008, 263–268.) Yksilön subjektiivinen kokemusta on mahdollista tutkia määrällisten menetelmien lisäksi laadullisesti (ks. esim. Hakkarainen 2012). Tosin subjektiivinen köyhyyden kokeminen ei voi toimia ainoana yhteiskuntapolitiikan päätöksenteon kriteerinä, kuten pohdittaessa sosiaaliavun myöntämistä. On esimerkiksi mahdollista, että ihminen on objektiivisesti köyhä, mutta tämä ei itse koe olevansa köyhä ja päinvastoin. (Kangas & Ritakallio 2005, 47–48.)

Euroopan unioni on asettanut tavoitteekseen köyhyys- ja syrjäytymisriskin vähentämisestä 25 prosentilla vuoden 2008 tasosta. Tätä varten se on kehittänyt täydentävän mittaustavan joka huomioi pienituloisuuden (60 prosenttia mediaanista) lisäksi myös aineellisen puutteen eli muunlaisia elintasovajeita ja työmarkkinoihin kiinnittämättömyyttä ilmentävän vajaatyöllisyyden. Erityisesti aineellisen puutteen mittaamisen avulla maiden väliset erot tulevat selkeämmin esille. Puutteita aineellisissa elintasoissa mitataan siten, että jos kotitaloudella on ollut puutteita vähintään neljässä asiassa yhdeksän kohdan listassa, se on aineellisessa puutteessa. Lista sisältää muun muassa kohdat ei ole varaa puhelimeen; pesukoneeseen; autoon; väritelevisioon; viikon lomaan kodin ulkopuolella ja on ollut osamaksujen, lainojen, vuokran tai asumiskustannusten maksuhäiriöitä. (Tilastokeskus 2009.)

Tulojen jakautuminen on myös keskeistä köyhyyttä tutkittaessa. Yhteiskunnan tulonjako kertoo sen hyvinvoinnin ja toimintaedellysten jakautumisesta. Gini-kerrointa käytetään usein tuloerojen mittaamiseen. Gini-kertoimen arvot sijoittuvat 0 ja 1 välille ja mitä suuremman arvon se saa, sitä suuremmat tuloerot väestön välillä ovat ja päinvastoin. (Uusitalo 2002, 26–31). Lisäksi vaikka ihmisten tasa-arvoisuutta korostetaan suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa, on todettu, että suomalainen köyhyys on edelleen luokkailmiö, kuten myös rikkaus (Erola 2010, 97).

2.3. Köyhyyden syyt ja seuraukset

Köyhyyden syyt eroavat riippuen siitä katsotaanko niiden johtuvan yksilöllisistä vai yhteiskunnallisista tekijöistä. Rakenteellisten selitysten mukaan yksilön köyhyys ja huono-osaisuus on hänestä ja hänen valinnoistaan riippumattomia, ulkopuolisten ”voimien” syytä. Esimerkiksi työttömyys, alhainen palkkataso, terveyspalveluiden hinta ja asumiskustannukset ovat yhteiskunnasta johtuvia syitä köyhyyteen. Yhteiskunnallisista tekijöistä johtuva köyhyys herättää ihmisissä usein enemmän empatian ja solidaarisuuden tunteita kuin yksilöllisistä tekijöistä aiheutuva köyhyys. Yksilölliset selitykset liittyvät köyhyyden syyn yksilöön ja tämän puutteelliseen elämänhallintaan. Yksilöstä johtuvan köyhyyden nähdään usein olevan tilanne, josta ihminen on itse vastuussa. Köyhyyttä selittäviä yksilöllisiä syitä ovat esimerkiksi addiktiot, koulutuksen puute, perheen antaman tuen vähäisyys, heikko terveys ja eläminen yli varojensa. (Saari 2015, 101–102.)

Esimerkiksi koulutuksen puute altistaa henkilön työttömyyteen ja yhteiskunnasta syrjäytymiseen. Tämä johtuu muun muassa siitä, että matalan koulutuksen saaneen työvoiman kysyntä on laskenut roimasti. Pelkän perusasteen koulutusta vaativat työpaikat ovat vähentyneet jatkuvasti 20 vuoden ajan ja lisäksi heikosti koulutettujen työpaikoista kilpailevat maahanmuuttajat. Vastaavasti korkeammin koulutettujen työpaikkamäärä on kasvanut keskeytyksettä, jopa 1990-luvun laman aikaan. Tämä johtuu siitä, että korkeakoulutetut työskentelevät usein palvelusektorilla ja julkisella sektorilla, joihin talouden suhdannevaihtelut eivät vaikuta yhtä paljon kuin heikosti koulutettujen työpaikkoihin, jotka ovat usein suhdanteista riippuvaisilla toimialoilla, kuten rakennusteollisuudessa tai vientitoiminnassa. (Myrskylä 2010, 14–15.)

Varojensa yli elämisestä usein useasti nuorten köyhyyteen liitetty syy. Aikuistuvat nuoret irtaantuvat lapsuudenkodistaan ja itsenäistyvät myös taloudellisesti. Osalla nuorista oman rahantilanteen hallinta tuottaa vaikeuksia, mikä ilmenee holtittomana kulutuksena, luotonkäyttönä, velkaantumisena ja maksuongelmina. Etenkin vauriissa länsimaissa on levinnyt ilmiö, jossa aikuisuuteen siirtymä on viivästynyt. Nuoruudesta ja vapaudesta nauttiminen määrittävät yhä enemmän nuorten elämää opintojen jälkeen kuin vastaavasti perheen perustaminen on siirtynyt yhä myöhemmäksi. (Lehtinen & Leskinen 2005, 92.) Jeffrey Arnetin (2007, 69) mukaan nuoruuden ja aikuisuuden väliin on muodostunut uusi jakso, ”emerging adulthood” eli orastava aikuisuus. Tämä elämävaihe ikävuosina 18-25 on aika, jolloin nuoret ovat siirtymässä vähitellen aikuisuuteen tehden valintoja muun muassa työn ja rakkauden suhteen. Siihen liittyy keskeisesti myös oman identiteetin rakentaminen ja erilaisten kokemusten hankkiminen. Osalle nuorista nimenomaan tähän aikaan sisältyvä taloudellinen itsenäistyminen tuottaa ongelmia, kun nuoret opettelevat itsenäistä kulutuskäyttäytymistä (Lehtinen & Leskinen 2005, 92).

Sosioekonomiset erot vaikuttavat edelleen Suomessa ja aiheuttavat erilaisia seurauksia. Henkilön sosioekonominen asema määrittellään muun muassa tulotason, työmarkkina-aseman ja koulutustason perusteella. Suomalaisten yleisen terveydentilan on todettu useissa eri mittareilla parantaneen, mutta sosioekonomiset erot terveydessä ovat säilyneet pääosin ennalleen tai jopa kasvaneet. Esimerkiksi pitkäaikaissairaudet ovat noin 50 prosenttia yleisempiä alemmilla sosiaaliryhmillä kuin ylemmillä ryhmillä, samoin kuin vakavat mielenterveyden häiriöt. Lisäksi elintavoissa on sosiaaliryhmien välillä eroja, alkoholin suurkulutus, humalanhakuinen juominen ja tupakointi ovat paljon yleisempiä alemmissa

sosioekonomisissa ryhmissä. Myöskään ruokailutottumukset eivät ole yhtä terveelliset, vaikka ero ryhmien välillä on osittain tasoittunut. (Palosuo ym. 2007, 3–4.)

2.4. Mikä merkitys köyhyyden kestolla on?

Köyhyys ei ole staattinen ilmiö, vaikka sitä vielä usein käsitellään tutkimuksissa sellaisena, toisin kuin usein työttömyyden tutkimuksessa, jossa otetaan huomioon ilmiön temporaalisuus muun muassa rakennetyöttömyyden, työttömyysjaksojen ja kausityöttömyyden termeillä. Pitkittäinen köyhyystutkimus korostaa sitä, että köyhyys tulisi nähdä samanlaisena ajallisena ilmiönä kuin työttömyys. Niillä kummallakin on alkunsa, kestopunsa ja loppunsa. Realistisemmän kuvan köyhyyden laajuuden ja jakautumisesta antaa tutkimus, jossa huomioidaan köyhyysjaksojen kesto, uusiutumisen riski ja jakautuminen väestössä. (Moisio 2004, 341; ks. myös Jäntti & Danzinger 2000, 324.)

Köyhyyden kesto ja toistuvuus vaikuttavat olennaisesti siihen, miten köyhyys koetaan ja millaisia vaikutuksia sillä on yksilön elämään. Lyhyellä ja tilapäisellä köyhyysjaksolla ei ole usein pysyvää vaikutusta elintasoon, kulutustottumuksiin tai tulevaisuuden odotuksiin. Tilanne muuttuu vasta köyhyyden pitkittyessä, jolloin yksilön on pakko muuttaa kulutustottumuksiaan ja hänen tulevaisuuden odotukset muuttuvat synkemmiksi. Usein toistuvilla köyhyysjaksoilla on todennäköisesti sama vaikutus yksilöön kuin pitkittyneellä köyhyydellä, mutta negatiiviset vaikutukset tulevat olettavasti vain hitaammin. (Moisio 2004, 343.) Tutkimuksissa on myös havaittu, että köyhyydellä on myös taipumus sitkistyä eli mitä pidempään köyhyysjakso on kestänyt, sitä epätodennäköisempää yksilön on päästä pois köyhyyskierteestä (Hill 1981; Fouarge & Layte 2003; ks. myös Moisio 2004, 344).

Pitkittäisessä köyhyystutkimuksessa tilapäisköyhillä viitataan henkilöihin jotka ovat kokeneet vain yhden köyhyysjakson tarkastelujakson aikana. Toistuvaisköyhäksi luokitellaan henkilö, joka on kokenut vähintään kaksi köyhyysjaksoa, mutta ei yli kahta peräkkäistä vuotta. Pitkäaikaisköyhäksi määritellään henkilö, joka on ollut köyhä vähintään kolme peräkkäistä vuotta. (Fouarge 2002; Fouarge & Layte 2003; ks. Moisio 2004, 347.)

Suomessa köyhyyteen vaikuttavat etenkin perhetyyppi, sosioekonominen asema ja ikä. Kotitalouden köyhyyttä selittää erityisesti työttömyys. Sekä tilapäisköyhyys, toistuvaisköyhyys että pitkäaikaisköyhyys näyttäisivät keskittyvät samoihin ikäryhmiin:

nuoruuteen, nuoreen aikuisikään ja vanhuuteen. Nuorille aikuisille eli 20–24-vuotiaille on yleistä etenkin tilapäisköyhyys, mutta myös pitkäaikaisköyhyys. Perhetyypeittäin köyhyys keskittyy alle 30-vuotiaille yksin asuville ja useamman hengen talouksissa yksinhuoltajille. Sen sijaan asuinpaikalla tai sukupuolella ei ole merkittävää tilastollista yhteyttä köyhyyteen. (Moisio 2004, 348–351.)

2.5. Köyhyys Suomessa

Suomi on ollut monissa kansainvälissä vertailuissa kärkipäässä, esimerkiksi tutkittaessa hyvinvointia ja kilpailukykyä. Euroopan Unionin tilastokeskuksen Eurostatin vuoden 2013 vertailun mukaan suomalaisilla alle 16-vuotiailla on Euroopan alhaisin köyhyys- ja syrjäytymisriski. Tähän riskiryhmään kuului 12,8 prosenttia suomalaisista alle 16-vuotiaista, kun EU-maiden keskiarvo oli 27,3 prosenttia. Sen lisäksi suomalaiset 16–24-vuotiaat nuoret olivat vuonna 2013 mukaan toiseksi tyytyväisempiä elämäänsä eri osa-alueilla EU-maita vertaillessa. Asteikko oli nolosta kymmeneen ja EU-maiden keskiarvon ollessa 7,6, Suomen luku oli 8,2. Ohi kiilasi ainoastaan Itävalta 8,4 pisteen tuloksella. (Eurostat 2013). Lisäksi yleisesti ottaen Suomessa pienituloisten osuus väestöstä on Euroopan maiden matalimpia. Pienituloisissa kotitalouksissa asuvien osuus väestöstä oli Suomessa 11,7 prosenttia, kun EU-maiden keskiarvo oli 16,6 prosenttia vuonna 2012. (Tulonjakotilasto 2013, Tilastokeskus.) Kansainvälisesti vertailtuna Suomen tilanteen voisi sanoa näyttävän oikein valoisalta ja ihmisten olevan tyytyväisiä elämäänsä.

Juho Saari (2015, 12) kuitenkin huomauttaa, että Suomessa 1990-luvun laman jälkeinen taloudellinen nousukausi ei kuitenkaan nostanut kaikkien elämätasoa samalla tavalla vaan ihmisten väliset tuloerot kasvoivat merkittävästi vuoden 1995 jälkeen. Tuloerot Suomessa ovat suurimmat kuin sitten 1970-luvun alun, jolloin suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen oli vasta alussa. Erityisesti tulolähteet ovat eriytyneet, samoin kuin eri suurituloisten ja pienituloisten ryhmien profiilit. Hyvätuloisten omaisuustulot ovat suuressa roolissa heidän tulojensa koostumuksessa, kun taas pienituloiset ovat yhä vahvemmin sosiaaliturvan sekä perusturvan varassa. Tosin Hannu Uusitalo huomauttaa, että jako köyhiin ja rikkaisiin on sopimuksenvarainen, eikä mitään selvää, luonnollista rajaa ole olemassa näiden kahden ryhmän välillä. Suurituloisten ryhmän muodostuu muun muassa ylemmistä toimihenkilöistä, eläkeläisistä, yrittäjistä ja moni tähän ryhmään kuuluvista on 45-vuotta täyttäneitä. Pienituloisten ryhmä koostuu pääosin alle 35-vuotiaista työttömistä ja

opiskelijoista, vaikka myös osa eläkeläisistä kuuluu siihen. Nämä kolme edellä mainittua sosioekonomista ryhmää muodostavat 70 prosenttia pienituloisista. (Uusitalo 2002, 39–40.)

Tuloerot Suomessa kasvoivat nopeasti 1990-luvun lopulla jopa kansainvälisesti verrattuna, mutta tuloerot ovat Suomessa edelleen EU:n keskitasoa pienemmät. EU:n tulo- ja elinolotilaston mukaan joka neljäs EU-kansalainen elää köyhyys- tai syrjäytymisriskissä, kun Suomessa köyhyys- tai syrjäytymisriskissä eläviä on 16 prosenttia väestöstä. Suurin köyhyysriski on Bulgariassa 48 prosenttia, kun taas se on matalin Islannissa, 13 prosenttia väestöstä. Pienituloiseksi määriteltiin henkilöt, joiden tulot kulutusyksikköä kohtaan olivat alle 60 prosenttia kansallisesta mediaanitulosta. Tulonjakotilastoissa kooltaan ja rakenteeltaan eroavien kotitalouksien tulot on jaettu kulutusyksiköllä, jotta niiden tuloja voitaisiin verrata keskenään. Kotitalouden aikuinen on yksi yksikkö, muut kotitalouden 14 vuotta täyttäneet 0,5 kulutusyksikköä ja alle 13-vuotiaat lapsi 0,3 kulutusyksikköä. (Tulonjakotilasto 2013, Tilastokeskus.) Kaiken kaikkiaan Suomessa pienituloisia oli 674 000 henkilöä vuonna 2014. Tällöin yksinasuva henkilö oli pienituloinen, jos hänen nettotulonsa jäivät alle 1 190 euroon kuukaudessa. (Tulonjakotilasto 2014, Tilastokeskus.)

2.6. Nuorten köyhyys

Tutkimuksen mukaan toimeentulo-ongelmista kärsivät 18–30-vuotiaat nuoret aikuiset voivat huonommin terveydellisesti ja psyykkisesti mikä viittaa hyvinvoinnin epätasaisesta jakautumisesta jo tässä ikäluokassa. Nuoria toimeentulo-ongelmilta erityisesti suojaavia tekijöitä ovat vanhempien luona asuminen, työssäkäynti ja korkea-asteen koulutus. (Kauppinen & Karvonen 2008, 77.) Tässä luvussa keskitytään nuoriin opiskelijoihin ja työttömiin nuoriin.

Opiskelijoiden köyhyys mielletään usein väliaikaiseksi, tiettyyn elämänvaiheeseen kuuluvaksi ja joka eroaa perinteistä köyhyysnäkemyksestä, johon liitetään kurjuus ja huonovointisuus. Opiskelijoiden käytössä olevien tulojen niukkuuden on nähty kompensoituvan muilla elämänalueilla ja etenkin valmistumisen jälkeen. (Kuoppala, Ritakallio & Salmela 1996, 178.) Leiseringin ja Leibfriedin (1999, 239) mukaan köyhyys on ”biografisoitunut” eli se liittyy tiettyihin elämänvaiheisiin. Monesti köyhyystutkimuksissa puhutaan elämänvaiheköyhyydestä. Opiskeluaikainen pienituloisuus on tästä hyvä

esimerkki. Tiettyihin elämänvaiheisiin, kuten opiskeluaikaan yhteydessä oleva köyhyysriski näyttäisi olevan yhteistä kaikille ihmisille, sosiaaliluokasta riippumatta. Tästä huolimatta väestö on vahvasti jakaantunut erilaisiin ryhmiin, joiden köyhyysriski vaihtelee olemattomasta lähes varmaan. Köyhyys on vahvasti yhteydessä yksilön sosioekonomiseen asemaan. (Moisio 2004, 356.)

Opiskeluaikana opiskelijoilla on vahva sosiaalisen vertaistuen kokemus, jonka voidaan nähdä suojaavan opiskelijoita pienituloisuuden kielteisiltä vaikutuksilta. Opiskelijoiden lähiyhteisö koostuu tyypillisesti muista opiskelijoista. Opiskeluaikainen taloudellinen niukkuus näyttäytyy opiskelijoiden näkemyksissä jaettuna kokemuksena, jossa niukka toimeentulo ja sen asettamat erilaiset rajoitteet ovat ”yhteinen harmi”. Tosin vertaistuen puute voi johtaa sekä taloudelliseen että sosiaaliseen syrjäytymisriskiin. (Lavikainen 2012, 70.)

Opintotuki on monille nuorille ensisijainen tulonlähde, mutta vuonna 2013 vain 29 prosenttia eli pelkällä opintorahalla ja asumislisällä. Valtaosa opiskelijoista hankkii opintotuen lisäksi tuloja pääosin kolmesta eri lähteestä: Vuonna 2013 kolmannes opiskelijoista oli nostanut opintojensa aikana opintolainaa, taloudellista apua perheeltä ja sukulaisilta oli saanut 64 prosenttia opiskelijoista ja noin kolme viidesosaa kaikista korkeakouluopiskelijoista oli käynyt lukukausien aikana säännöllisesti töissä. (Mikkonen, Lavikainen & Saari 2013, 5; 26–40). Toisaalta kaikilla opiskelijoilla ei ole mahdollisuutta tai halua pyytää apua perheeltä, työ opiskelun ohella voi hidastaa opintoja eikä opintolainaa haluta nostaa johtuen epävarmuudesta lainan takaisinmaksun suhteen. (Kuoppala ym. 1996, 185, 195–196). Opiskelijoiden tulonmuodostus on myös yhteydessä muotoutuvan aikuisuuden kehitystehtäviin, jotka liittyvät itsenäistymiseen, työelämään ja parisuhteeseen. Muun muassa työllisyysnäkömät ja perheen perustamista koskevat suunnitelmat näkyvät opiskelijoiden tulonmuodostukseen liittyvissä valinnoissa jo opiskeluaikana. Opiskelijat siis suunnittelevat toimeentuloaan hyvin pitkällä tähtäimellä ja valintojen rationaalisuuteen eivät motivoi vain opiskeluun, valmistumiseen tai työmarkkinoihin liittyvät tekijät vaan koko elämä. Kokonaisuudessaan opiskelijat ovat toimeentulomuotojensa suhteen varsin heterogeeninen joukko, kuten myös toimeentuloon liittyvien asenteiden ja kokemusten suhteen. (Lavikainen 2012, 71–72.)

Kuten aikaisemmin jo mainittiin, tilapäisyyden tunne on yksi leimallinen piirre opiskelijoiden pienituloisuudessa. Elina Lavikaisen (2012, 71) mukaan opiskelijat pitävät pienituloisuutta ohimenevänä vaiheena ja suhtautuvat tulevaisuuteensa luottavaisesti. Korkeakouluopiskelijoiden suhtautumisessa toimeentuloonsa on silti eroa: Yliopisto-opiskelijat näkevät taloudellisen tilanteensa paremmaksi kuin ammattikorkeakouluissa opiskelevat. Etenkin naispuoliset ammattikorkeakoulussa opiskelevat kokevat rahatilanteensa heikkona ja epävarmana. (Kunttu & Pesonen 2013, 96.)

Opiskelijoiden lisäksi työttömät ovat toinen suuri taloudellista niukkuutta kokeva nuorten aikuisten ryhmä. Työttömyys on usein keskeinen syy toimeentulo-ongelmiin ja monesti työttömille myös kasautuvat monet muut ongelmat, kuten terveysongelmat ja asumisen puutteet. Erityisesti nuoret ovat kärsineet paljon työmarkkinoiden epävakautumisesta. (Kauppinen & Karvonen 2008, 76–77.) Nuorten työttömien määrä on lähes aina ja useassa eri maassa korkeampi kuin työttömien aikuisten määrä. Esimerkiksi Suomessa 20–24-vuotiaiden työttömyysaste oli kaksinkertainen verrattuna aikuisten määrään 1995–2011. Yksi selitys tähän on nuorten elämään liittyvät erilaiset siirtymät. Nuoret valmistuvat joukoittain eri koulutusasteista kuten korkea-asteen koulutuksesta ja pyrkivät keväällä samanaikaisesti työmarkkinoille, osa tilapäisesti lukuvuosien välillä ja osa pysyvästi. Tämä nostaa virallista työttömyysastetta ja tällainen laaja liikehdintä puuttuu kokonaan aikuisten työmarkkinoilla. Toinen syy nuorten työttömien korkeaan määrään on se, että yritysten säästötoimenpiteet alkavat monesti työvoiman rekrytoinnin vähentämisellä tai lopettamisella, mikä vaikeuttaa nuorten työelämään siirtymistä. Lisäksi huonoina aikoina toinen helppo säästökeino yrityksille on määräaikaisten työntekijöiden irtisanominen, ja nämä henkilöt ovat usein nuoria. Vakituissa työsuhteistakin luopuessaan yritykset karsivat pois työntekijät joilla on vähiten kokemusta ja tässäkin ryhmässä nuoret ovat usein enemmistö. Tosin vaikka nuorten työttömyysaste on korkeampi kuin aikuisten, nuorten työttömyysjaksojen kesto on selvästi lyhempi kuin aikuisten. Esimerkiksi 20–24-vuotiaiden päättäneiden työttömyysjaksojen keskimääräinen kesto on 2000-luvulla ollut 8 viikkoa, kun taas alle 60-vuotiaalla aikuisilla ne ovat kestäneet 13–22 viikkoa. (Hämäläinen & Hämäläinen 2012, 6–7.)

Nuorten työttömyystilastoista on huomioitava se, että virallisella työttömyysasteella mitattuna se voi antaa liian dramaattisen kuvan nuorten työttömyydestä. Työvoimatutkimuksen työttömyysaste on kansainvälisesti hyväksytty työttömyyden mittari.

Se laskee työttömyyden kansainvälisesti sovituin standardein, mikä mahdollistaa eri maiden vertailun. Työtön on sen mukaan henkilö, joka tutkimushaastattelussa kertoo olevansa ilman töitä, etsineensä työtä ja valmis ottamaan työtä vastaan. Tämän takia pääsääntöisesti opiskeleva nuori voidaan luokitella työttömäksi. 2000-luvulla virallisen työttömyysasteen mukaan työttömiksi luetuista nuorista yli puolet on todellisuudessa ollut opiskelijoita. (Larja, 2013.)

2.7. Köyhyyden kokeminen

Huono-osaisuus on hyvin epämääräinen ja usein poliittisesti latautunut termi. Yleensä sillä tarkoitetaan poliittisessa keskustelussa yhteiskunnan ”alempia” kerroksia ja näillä ryhmillä olevia hyvinvointivajeita, kuten pieniä tuloja, ahtaita asuntoja, työttömyyttä ja sairauksia. Näiden yhteiskunnan alempien kerroksien elämäntyyli eroaa selkeästi väestön valtavirran elämäntyylistä ja näitä hyvinvointivajeita pyritään korjaamaan erilaisilla sosiaalipoliittisilla toimenpiteillä. Kuitenkaan kaikki yksilöt julkisen vallan toimesta huono-osaisiksi määritellyissä ryhmissä eivät määrittele itseään huono-osaisiksi eli heillä ei ole huono-osaisen identiteettiä. Ihmisillä on nimittäin yleensä taipumus yliarvioida sosiaalinen asemansa ja aliarvioida suhteellinen huono-osaisuutensa muuhun väestöön verrattuna. Tosin koulutuksella on merkittävä yhteys itsensä huono-osaiseksi kokemiseen. Mitä alhaisempi koulutustaso yksilöllä on, sitä todennäköisempää on, että tämä kokee itsensä huono-osaiseksi. (Kainulainen & Saari 2013, 22, 36–39.)

Kuten jo aiemmin todettiin subjektiivisen köyhyysmittaria käsitellessä, on mahdollista, että kaikki objektiivisesti huono-osaiset eivät ole koe olevansa sitä subjektiivisesti ja kaikki subjektiivisesti itsensä köyhiksi mieltävät eivät sitä objektiivisesti ole. (Kainulainen & Saari 2013, 25.) Objektiivinen hyvätuloisuus yhdistettynä koettuun huono-osaisuuteen johtuu kognitiivisesta dissonanssista eli siitä, että ihmiset elävät todellisuudessa, jossa sisäiset tuntemukset ovat ristiriidassa ulkoisen todellisuuden kanssa. Tämä tilanne voi johtua joko siitä, että ettei ihminen yksinkertaisesti pysty arvioimaan oikein todellista tilannettaan tai arvostuseroilla. Arvostuseroilla tarkoitetaan sitä, miten omaa elämäntilannetta arvotetaan. Sama taloudellinen tilanne voi toiselle merkitä huono-osaisuutta ja toiselle taas täysin hyväksyttävää elintasoja. Tämän syynä pidetään sosiaalinen vertailun hyvinvointia vähentävää vaikutusta: esimerkiksi muutaman vuoden vanha auto ei tunnu kohtuulliselta, jos ystävällä tai muulla vertailuryhmään kuuluvalla on uudempi auto. (Campbell ym. 1976; Kainulainen 1998; ks. myös Kainulainen & Saari 2013, 25.) Myös Runciman (1966) on

esittänyt, että ihmisten kokemalla tyytyväisyys riippuu sen viiteryhmän tilanteesta, johon yksilö omaa tilannettaan vertaa. Yksilön viiteryhmän tilanteen ollessa samalainen kuin hänellä itsellään, hän ei ei koe suhteellista deprivatiota, vaikka hänen tilanteensa olisi objektiivisesti huono. Suhteellisen deprivatio tulee ymmärtää tunteena puutteesta: yksilö ei välttämättä objektiivisesti kärsi deprivatiosta. Usein suhteellinen deprivatio kehittyy, kun yksilö vertaa omaa tilannettaan paremmassa asemassa olevaan ryhmään ja haluaisi oman tilanteensa olevan samanlainen eikä siitä eroava. (Runciman 1966 9-12.) Juuri esimerkiksi työtön voi kokea haluavansa kuulua työllisiin ja keskiluokkaan ja niin hänen voidaan sanoa kokevan suhteellista deprivatiota, joka on kehittynyt hänen valitsemansa viiteryhmän takia.

Objektiivinen huono-osaisuus yhdistettynä koettuun hyväosaisuuteen selittyy taas adaptiivisilla eri sopeutuvilla arvostuksilla. Tällä tarkoitetaan sitä, että yksilön tavoitetasoa määrittävät ”mahdollisen” rajat, jolloin yksilö päättää olla tavoittelematta sellaista, mikä ole hänen saavutettavissaan. Näin ihminen suojelee itseään rajaamalla vaikeasti saavutettavissa olevat asiat tavoiteltavan ulkopuolelle määrittelemällä ne itselleen turhiksi tai tarpeettomiksi. Hyvinvointia tavoitellaan siis ”mahdollisen” rajojen sisäpuolelta. (Elster 1983, 109–140; ks. myös Kainulainen & Saari 2013, 26.) Toisaalta Kirsi Angerpuron tutkimuksen (1996, 152) mukaan yksilön tulojen ja tyytyväisyyden välillä on selvä yhteys. Mitä paremmat tulot, sitä paremmat ihmisten tyytyväisyyskokemukset olivat.

3. TYÖTTÖMYYS ELÄMÄNTILANTEENA

3.1. Työttömät Suomessa

1990-luvun alussa Suomessa tapahtui dramaattinen muutos, kun lähes 50 vuotta jatkanut nopea taloudellinen kasvun aika katkesi ja Suomi vajosi lamaan. Kun talouden heikentyminen pysähtyi vuonna 1993, oli bruttokansantuote pudonnut 13 prosenttia vuosikymmenen vaihteen alusta. Lisäksi lama tuhosi suuren osan pankeista, jätti jälkeensä suurtyöttömyyden ja veloissa olevan valtiontalouden. (Karisto, Takala & Haapola 1999, 91.) Työttömyyden voimakas kasvu 1990-luvulla ”demokratisoi” ongelmaa. Työttömyys oli aiemmin ollut harvojen herkkua, mutta siitä tuli pian koko väestölle yhteistä. Tosin täysin tasaisesti työttömyys ei jakautunut väestön kesken edes kriisin alkuvaiheessa. Tämä ilmeni muun muassa pitkäaikaistyöttömyyden yleistymisenä ja nuorisotyöttömyyden rajuna nousuna ja pahimmillaan se oli jopa 40 prosenttia. (Mts. 99.)

Seuraava Suomea kohdannut taloudellinen kriisi sai alkunsa Yhdysvalloista. Vuonna 2008 Yhdysvaltain rahamarkkinoiden kriisistä lähti liikkeelle maailmanlaajuinen taloudellinen taantuma, joka lopetti useita vuosia kestäneen voimakkaan kasvun ja positiivisen työllisyyskehityksen. Työttömyyden odotettiin kriisin seurauksena pahenevan monissa maissa sekä työttömyysasteen pysyvän korkealla vielä useita vuosia eteenpäin (Kauppinen ym. 2010, 13.) Tämä oletus näyttää pitävän paikkaansa, sillä Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan työttömiä oli vuoden 2016 tammikuussa 245 000, mikä oli 14 000 enemmän kuin vuosi sitten. Työttömyysaste oli 9,3 prosenttia, kun taas edellisvuoden tammikuussa se oli 8,8 prosenttia. Työllisiä oli 14 000 vähemmän kuin vuoden 2015 tammikuussa. (Työvoimatutkimus 2016, tammikuu. Tilastokeskus.)

Suomessa työttömyys on ollut selkeästi ikäsidonainen ilmiö. Tilastoista ilmenee, että työttömyys kohdentuu niin yksilöiden työelämään tulon yhteyteen kuin myös työelämästä poistumisen vaiheeseen. ”Parhaassa työiässä” olevien, 30–50-vuotiaiden työttömyys on ollut selvästi harvinaisempaa. Nuorten työttömyysaste on ollut muihin ikäryhmiin verrattuna korkeampi, kun taas ikääntyville työttömille on tyypillistä pitkäaikaistyöttömyys. (Vähätalo 1999, 120.) Tosin työttömyys on nykyisin niin laajalle levinnyt ilmiö, että kuka tahansa voi joutua työttömäksi. Työttömyys uhkaa etenkin henkilöitä joiden tiedot ja taidot eivät vastaa vallitsevan elinkeinorakenteen tarpeita. Tästä huolimatta työttömyys mielletään edelleen helposti osoituksena ihmisen kelvottomuudesta. Yhteiskunnassa ajatellaan edelleen, että

yksilö on osaamaton tai niin yksinkertainen, ettei tämä ole onnistunut pitämään asioistaan huolta, kun kerran on päätyntä työttömäksi. Työttömyyden täytyy olla yksilöstä itsestään johtuvaa. (Hankamäki 2005, 91–93.)

3.2. Mitä seurauksia työttömyydellä on yksilölle?

Irtisanotuksi tuleminen on nöyryyttävä kokemus kaikille yksilöille, sukupuolesta ja sosioekonomisesta asemasta riippumatta. Kokemuksen pohjalla on erityisesti tilanteen tai kohtelun nöyryyttävyys. (Kortteinen, Tuomiokoski 1998, 23.) Psykkinen pahoinvointi, johon lukeutuvat muun muassa masentuneisuus, päättämättömyys, hermostuneisuus, ärtyneisyys ja tunne, että kaikki käy yli voimien, ovat kaikki tunteita, joita esiintyy paljon enemmän työttömillä kuin työllisillä. Yli puolet kaikista työttömistä kärsii näistä heti työttömyyden alussa, mutta psykkinen oireilu ei näytä enää lisääntyvän työttömyyden pitkittyessä (Mts. 40). Sen sijaan sosiaalinen epäluottamus lisääntyy työttömyyden keston myötä. On myös yleistä, että työttömät kokevat joidenkin aiempien sosiaalisten suhteidensa muuttuvan työttömyyden myötä hankaliksi tai kiusallisiksi. Monien työttömien mielestä pitäisi käyttäytyä siten, ettei mikään vaivaisi. Usein myös työtön kokee olevansa sosiaalisessa tilanteessa kiusallisen kiinnostuksen kohteena ja koittaa peitellä haavoittuvuuttaan ylläpitämällä erityistä julkisivua. (Mts. 61–63.)

Suomalaisen työn kultuuriin kuuluu vahvasti ”pärjäämisen” arvon korostaminen. Töissä pärjääminen ei ole vain välttämätöntä vain oman talouden vuoksi vaan se on myös kunnia-asia. Vastaavasti työttömäksi joutuminen on osoitus siitä, ettei yksilö ole pärjännyt ja on selvästi henkilökohtaisesti epäonnistunut. Töistä selviäminen on kunnia-asia ja puolestaan se, ettei selviä, on yksilölle nöyryyttävää. (Kortteinen & Tuomikoski 1998, 25.)

Marie Jahodan mukaan palkkatyöllä on tiettyjä merkityksiä ihmisten elämään ja työtön yksilö uhkaa jäädä näistä paitsi. Ensinäkin palkkatyö toimii valtaosalle väestöstä keinona ansaita elantonsa, mutta sillä on myös piileviä merkityksiä. Se muun muassa luo ihmisille ajankäytön rakenteen, se mahdollistaa uusien sosiaalisten suhteiden solmimisen, saa aikaan tunteen kollektiiviin tavoitteisiin osallistumisesta ja antaa yksilölle tietyn sosiaalisen statuksen ja määrittää tämän identiteettiä. Työttömän jäädessä näistä paitsi, sillä on etenkin psykologisia seurauksia yksilölle. Työttömyyden vaikutukset vaihtelevat yksilöstä riippuen, vaikka ajankäytön rakenteen puuttuminen on suurimmalle osalle isoin taakka. Esimerkiksi nuoret kokevat Jahodan mukaan helposti tylsyyttä ja neuvottomuutta työttömyyden

johdosta, työttömät naiset taas tiedostavat parhaiten sosiaalisten kontaktien puutteen ja työttömät johtajat statuksen puutteen. (Jahoda 1982, 83–85.)

3.3.Palkkatyön normatiivisuus

Antiikissa etuoikeutetut eivät tehneet töitä vaan viettivät joutilasaikaa, työtä ei arvostettu. (Nevanlinna & Relander 2006, 167–168). Sääty-yhteiskunnassakin väestö jakautui työtä tekeviin köyhiin ja rikkaisiin ja etuoikeutettuihin joutilaisiin. Enää palkkatyö ei ole halveksittua ja raskasta, vaikka edelleen merkittävä osa palkkatyöstä on raskasta ja matalapalkkaista. Yhä useammin moderni työ antaa mahdollisuuksia sosiaaliseen nousuun ja hyviin tuloihin. Toisaalta vaikka eri sosiaaliluokkien välillä ei ole enää yhtä suuria eroja elämäntavassa ja kansalaisoikeuksissa kuin sääty-yhteiskunnan aikaan, edelleen yksilön vanhempien yhteiskuntaluokka ja peritty varallisuus vaikuttavat. Sääty-yhteiskunnassa nämä olivat keskeisiä yksilön yhteiskunnallisen aseman määrääviä tekijöitä. (Aho 1988, 57–58.)

Modernissa yhteiskunnassa yksilön ”sääty”, josta muun muassa yhteiskunnallinen asema, arvostus ja elintaso riippuvat, on se ammatti ja työ, mihin suurin osa ihmisistä koulutus- ja työmarkkinoilla tapahtuvan kilpailun kautta päätyy. Lisäksi modernissa työnteko on sosiaalinen normi, joka koskee kaikkia yhteiskunnan jäseniä. Työnteko takaa ihmisten elannon, mutta sen avulla lunastetaan myös paikka yhteiskunnassa. Palkkatyön avulla voidaan saavuttaa yhteiskunnassa kunniallisena ja normaalina pidetty elämä. (Aho 1988, 57–58.) Moderneissa yhteiskunnissa sosiaalinen järjestys, johon kuuluvat erilaiset viralliset ja epäviralliset instituutiot, normit, käytännöt ja ajatusmuodot, tekee palkkatyöstä normaalia kahdella eri tavalla: palkkatyö on työn sekä toimeentulon päämuoto ja se on yleinen, kaikkia yksilöitä koskeva normi. (Aho 1988, 30.)

Työttömyys syntyi nykyisessä merkityksessään, palkkatyön puutteena, teollistumisen myötä. Huolimatta siitä, että työttömyys on vahvasti riippuvainen taloudellisista suhdanteista, työvoiman tarjonta on koko teollisen kapitalismin ajan ylittänyt sen kysynnän. Palkkatyön yhteiskunnassa työttömyys merkitsee työttömyysvakuutuksesta huolimatta toimeentulo-ongelmia ja lisäksi se aiheuttaa leimaantumista ja sosiaalista syrjäytymistä: palkkatyön yhteiskunnassa työttömyys on epänormaalia, huolimatta siitä miten yleistä se on. (Aho 1988, 62–64.)

Palkkatyöhön ja sen normatiivisuuteen liittyy läheisesti syrjäytymisen käsite. Sen määritelleet ensisijaisesti töissä olevat, keskiluokkainen aikuisväestö eli väestön keskivertoedustajat, joihin nuoret eivät monesti kuulu. Nuorille yleisesti hyväksytyjä valintoja ovat ne, jotka johtavat mahdollisimman nopeasti normaalina pidettyyn, palkkatyötä korostavaan elämäntapaan. Koulutuksen hankkiminen, ammatin löytäminen ja työntekijäksi muuttuminen ovat nuoren päätehtäviä yhteiskunnassa. Nuorten työmarkkinoille kiinnittyminen on yhteiskuntapoliittisten toimien ensisijainen tavoite, vaikka jatkuvaa ja kokoaikaista työtä ei ole enää edes kaikille yksilöille saatavissa. Syrjäytymisestä puhuttaessa työttömän oikeuksien korostaminen on lopetettu ja sen sijaan on keskitytty painottamaan minkä tahansa työn olevan parempi vaihtoehto kuin ”kotona lorviminen”. Työpaikan sijainnilla ei ole merkitystä, kuten ei myöskään sillä, onko työ nuoresta mielekästä. Yhteiskunnassa painotetaan nuorten työmarkkinoille kiinnittymisen ensisijaisuutta. Palkkatyön merkitystä korostavassa yhteiskunnassa ilman työtä eläminen leimaa yksilön helposti syrjäytyneeksi. Sosiaalisia sidoksia ihmisiin muodostuu silti myös palkkatyön ulkopuolella. Marginaaliväestöön kuuluvat, kuten työttömät eivät silti ole kokonaan irti yhteiskunnasta. Nämä sosiaaliset verkostot vahvistavat ja tukevat yksilöä, niitä ei silti pidetä yhteiskuntaan kiinnittymisen kannalta merkittävinä, jos integraatiota tarkastellaan palkkatyötä korostavasta näkökulmasta. (Suutari 2002, 29–35.)

4. OPISKELIJOIDEN TOIMEENTULON JÄRJESTÄMINEN

Opintotuki, opiskelijoiden pääsijainen tulonlähde koostuu opintorahasta, asumislisästä ja opintolainasta. Nämä yhteenlaskettuna opintotuki on suunnilleen 850–935 euroa kuukaudessa. Opintorahan osuus opintotuesta on suurimmallaan lukiolaiselle tai ammattiin opiskelevalle 250,28 euroa kuukaudessa ja korkeakouluopiskelijalle 336,76 euroa tai 303,19 euroa jos korkeakouluopinnot ovat alkaneet ennen 1.8.2014. Opintorahaan voivat vaikuttaa alentavasti omat ja vanhempien tulot. Asumislisää voi enintään saada 201,60 euroa kuukaudessa. Opintotukeen kuuluvaa, vapaaehtoista opintolainaa on yli 18-vuotiaalla mahdollisuus saada 400 euroa kuukaudessa. Korkeakoulututkinnon määrääjassa suorittaneilla on mahdollisuus saada opintolainasta joko opintolainalyhennys tai opintolainavähennys riippuen korkeakouluopintojen aloitusajankohdasta. (Kela 2016.) Tästä huolimatta monet opiskelijat karttavat opintolainaa. Keskeisin syy on todennäköisesti se, että opiskelijat eivät pidä ajatuksesta olevansa ainoa ryhmä yhteiskunnassa, jonka pitää rahoittaa elämisensä velkarahalla. Toiseksi, osa opiskelijoista on myös epäluuloisia oman alansa työllistymismahdollisuuksista. Toisaalta eri oppiaineiden opiskelijoiden välillä on havaittu eroja opintolainan nostamisessa. Tätä selittää todennäköisesti eri alojen työllisyystilanne ja palkkataso valmistuttua. (Opetusministeriö 2000, 102.)

Vuoden 2014 opiskelijatutkimuksen mukaan korkeakouluopiskelijoiden keskimääräinen kuukausitulo on 900 euroa. Yksin asuvan opiskelijan kuukausitulo on 800 euroa. Puolestaan keskimääräiset menot kuukaudessa olivat vastaajilla 890 euroa kuukaudessa, tosin perheellisillä opiskelijoilla enemmän. Heillä menoihin kului 1692 euroa kuukaudessa. Eniten rahaa meni kuukaudessa asumisen kuluihin. Jopa yli puolet kyselyyn vastanneista opiskelijoista kertoi, että heillä on jonkin verran tai paljon vaikeuksia saada rahansa riittämään. Toisaalta jopa 78 prosenttia korkeakouluopiskelijoista suhtautui luottavaisesti tulevaisuuteen ja 68 prosenttia opiskelijoista uskoi oman alansa työllisyystilanteen olevan hyvä tulevaisuudessa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014, 12.)

Opiskelijat ovat heterogeeninen ryhmä elämäntilanteiltaan. Perhesuhteet, iät, asumismuodot vaihtelevat paljolti. Kokemukset minimitoimeentulosta ovat myös erilaisia. Osa haluaa asumiselta ja elämältään muutakin kuin välttämättömien tarpeiden tyydytystä. Esimerkiksi perhesuhteet ovat paljolti yhteydessä kokemukseen toimeentulon minimitasosta, esimerkiksi perheellinen opiskelija tarvitsee elämiseen enemmän rahaa kuussa kuin yksinasuva

opiskelija, mutta myös arvovalinnoilla on selvä yhteys siihen, mikä koetaan välttämättömyydeksi. Opiskelijan viiteryhmällä on myös havaittu olevan merkitystä kokemukseen siitä, mikä on kohtuullinen elintaso. (Mikkonen, Lavikainen & Saari 2013, 85.)

Keskiverto-opiskelija rahoittaa elämänsä useamman tulolähteen avulla eli he ovat monituloisia. Tulolähteitä ovat muun muassa opintotuki, palkkatulot ja vanhempien sekä sukulaisten tarjoama rahallinen tuki. Opiskelijoiden tulonhankinnan taustalla on kuitenkin voimakas itsenäisyyden ja riippumattomuuden tavoittelu. Näihin tavoitteisiin etenkin työssäkäynti sopii hyvin, ja työkokemuksen lisäksi se ennustaa kuulumista itsensä hyvätuloisiksi mieltävien opiskelijoiden joukkoon verrattuna työssä käymättömiin opiskelijoihin. (Mikkonen, Lavikainen & Saari 2013, 85– 86.)

5. NUORET AIKUISET POLARISOITUNEENA RYHMÄNÄ

Nuoruus muotoutui vähitellen omaksi ikäkaudekseen saaden alkunsa teollistumisen aiheuttamista yhteiskuntarakenteiden muutoksista. Etenkin koululaitoksen syntyminen 1850-luvulla vahvisti sukupolvien eroa toisistaan. Nimenomaan koulutuksen luominen tuottamaan osaavaa työvoimaa teollisuuden ja erikoistuneen yhteiskunnan tarpeisiin erotti nuoruusiän lapsuudesta ja aikuisuudesta omana yhteiskunnallisena elämänvaiheenaan. 1950- ja 1960-luvulle mennessä nuorisokulttuuri oli täysin omaksuttu kaikissa länsimaisten yhteiskuntien sosiaalisissa kerrostumissa. Nuorissa ja heidän elämäntyyliinsään on tosin eroja. Nuoret jakautuvat erilaisia elämäntapoja noudattaviin ryhmiin ja samalla he jakautuvat hyvä- ja huono-osaisiin. Valtaosa nuorista kuuluu niin sanottuihin hyväosaisiin, joilla on hyvät mahdollisuudet menestyä ja voida hyvin yhteiskunnassa. Osalla nuorista nämä mahdollisuudet puuttuvat tai heillä on vaikeuksia hyödyntää niitä, jolloin heille kasautuu erilaisia ongelmia ja pahoinvointia. Elämäntapaerot nuorilla näkyvät usein myöhemmin terveys- ja hyvinvointieroina myöhemmissä elämänvaiheissa. (Koivusilta & Rimpelä 2000, 155–156.)

Elinolojen ja elämäntapojen polarisaatiolla viitataan yleensä hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin ulottuvuuksien kasautumiseen. Huono-osaisuuden kasautuminen on prosessinomainen tapahtumaketju, jossa on monia eri vaiheita, tekijöitä ja ulottuvuuksia. Lapsuuden ja nuoruuden kasvuolosuhteilla on myös usein vaikutusta tähän prosessiin. (Myllyniemi 2008, 19.) Onkin olemassa näyttöä esimerkiksi siitä, että vanhempien sosioekonomisen aseman vaikutus näkyy jälkeläisen terveydessä vielä aikuisiällä ja että sosiaaliset olot vaikuttavat yksilön terveyteen ja eliniän pituuteen. Huono-osaisuudella on suuri todennäköisyys siirtyä sukupolvelta toiselle. Lisäksi perhetausta vaikuttaa tasa-arvoisista lähtökohdista edelleen nuoren koulutukseen. Yhä edelleen korkeasti koulutettujen ja varakkaiden vanhempien jälkeläiset hankkivat myös itselleen suurella varmuudella korkea-asteen koulutuksen. On todettu, että koulu-uran kannalta perhetaustalla on ratkaisevampi merkitys kuin nuoren älykkyydellä tai lahjakkuudella. (Koivusilta & Rimpelä 2000, 161–163.)

Syrjäytyminen ja sosiaalisen selviytymisen ongelmien kasautuminen voivat kehittyä eri väyliä pitkin. Ongelmien kasautuminen on pitkäaikainen prosessi, ja se saa usein alkunsa jo

lapsuudesta ja välittyy sitten aikuisuuteen. Ulkoisessa kasautumisprosessissa yksilön olosuhteet ovat vaikeutuneet tai ovat jatkuvasti niin hankalat, että yksilöllä on vaikeuksia selvittää eri elämänalueilla. Tämä heijastuu myöhemmin muun muassa vaikeuksina pärjätä työuralla. Vastaavasti ongelmien kasautumisen sisäinen väylä kuvaa sitä, että yksilö tuntee epäonnistumisen tunnetta omasta itsestään ja mahdollisuuksistaan, mikä vaikeuttaa yksilön pärjäämistä yhteiskunnassa. Epävarmuuden tunne on lähtöisin lapsuuden ongelmista. Kolmas kasautumisen väylä on käytöksen haavoittuvuus, jolla viitataan ongelmakäytökseen, kuten aggressiivisuuteen, Vaikeat kasvuolosuhteet altistavat yksilön käytösongelmille, jotka aiheuttavat ongelmia eri ympäristöissä, kuten työelämässä. (Rönkä 1999, 10).

Nuoruuden määritelmät eroavat toisistaan sijoittaen saman ikävaiheen eri ikäisille. Suomen laki määrittelee nuoreksi alle 29-vuotiaan (www.Finlex.fi, 27.1.2006/72). Osa tutkijoista määrittelee nuoruusiäksi ikävuodet 10–22, osa tutkijoista on taas sitä mieltä, että nuoruuden ja aikuisuuden väliin on noussut uusi ryhmä, ”emerging adulthood” eli orastava aikuisuus joka sijoittuu ikävuosille 18–25 ja varsinainen siirtymä aikuisuuteen tapahtuu vasta 30 ikävuoden paikkeilla. (Koivusilta & Rimpelä 2000, 156; vrt. Arnett 2007, 69.) Lisäksi on olemassa määritelmä varhaisaikuisuudesta, joka sisältää ikävuodet 20/21–27/28. Tämän määritelmän mukaan nuorisoiän ja varhaisaikuisuuden välillä on yhtäläisyyksiä ja ne muodostavat tavallaan yhdessä nuoruuden ikävaiheen. (Turunen 2005, 145.) Seuraavassa luvussa esittelen työni tutkimusasetelman.

6. TUTKIMUSASETELMA

6.1. Tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa tarkoituksena on kuvata köyhyyttä yksilön näkökulmasta, keskittyen opiskeleviin ja työttömiin nuoriin. Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaisia merkityksiä ja tulkintoja opiskelijat ja työttömät nuoret antavat köyhyydelle?
2. Eroavatko opiskelijoiden ja työttömien nuorten köyhyyskokemukset (köyhyydelle antamat merkitykset ja tulkinnat) toisistaan?
3. Mikä vaikutus sosiaalisilla verkostoilla on pienituloisuuden kokemiseen?

Tarkastelen siis ensisijaisesti sitä, miten nuoret kirjoituksissaan kuvailevat köyhyyttä elämäntilanteena. Yhteiskunnassa köyhyyteen ja sen taustatekijöihin liitetään erilaisia asenteita ja tämän voisi olettaa vaikuttavan siihen, kuinka hyväksytyä tietyt syyt köyhyyteen ovat, mitkä puolestaan voivat vaikuttaa yksilön köyhyyden kokemiseen. Nähdäänkö köyhyys positiivisessa vai negatiivisessa valossa? Minkälaisia merkityksiä ja tulkintoja kirjoittajat antavat köyhyydelle? Eli siis millaisia tulkinnat köyhyydestä ovat ja vaikuttaako yksilön elämäntilanne köyhyyskokemuksiin. Mitä köyhyydestä kerrotaan? Ovatko köyhyyskokemukset yhteneviä opiskelijoiden ja työttömien välillä, jolla tarkoitan sitä, merkitseekö köyhyys samaa molemmille ryhmille ja ovatko köyhyyskokemukset samanlaisia? Mikä tuottaa köyhyyden tulkinnoissa eroja jos niitä on? Kolmas tutkimuskysymykseni on se, mikä vaikutus sosiaalisilla verkostoilla on köyhyyden kokemiseen. Mistä vertaistukea saadaan ja onko sillä positiivisia vaikutuksia yksilön köyhyydessä pärjäämiseen ja vastaavasti miten sosiaalisten verkostojen puuttuminen vaikuttaa yksilön köyhyyskokemuksiin? Opiskelijan köyhyyteen liittyy vahva tilapäisyyden mielikuva, kun taas työttömän köyhyys nähdään yhteiskunnassa helpommin yksilön kuin yhteiskunnan syynä. Opiskelijan köyhyys mielletään tiettyyn elämänvaiheeseen kuuluvaksi, joka koskee kaikkia yksilöitä sosiaaliluokasta riippumatta ja useat tutkijat kutsuvat tätä ilmiötä elämänvaiheköyhyydeksi (ks. esim. Moisio 2004, 356). Työttömien köyhyys on erilaista. Suomalaisen työn kultuuriin kuuluu ”pärjäämisen” arvon korostaminen. Töissä pärjääminen ei ole vain välttämätöntä vain oman talouden vuoksi vaan se on myös kunnia-

asia. Vastaavasti työttömäksi joutuminen on osoitus siitä, ettei yksilö ole pärjännyt ja on selvästi henkilökohtaisesti epäonnistunut. Töistä selviäminen on kunnia-asia ja puolestaan se, ettei selviä, on nöyryyttävää. (Kortteinen & Tuomikoski 1998, 25.) Tämän takia myös vertailen opiskelijoiden ja työttömien köyhyyskokemuksia. Onko havaittavissa eroja kahteen eri sosioekonomiseen asemaan kuuluvien ryhmien kokemusten välillä, vaikka molempia ryhmiä yhdistää kuuluminen samaan ikäryhmään.

6.2. Aineisto

Aineistonani tässä tutkielmassa toimii Yhteiskuntatieteellisessä tiedearkistossa saatavilla oleva aineisto *Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä -kirjoituskilpailu 2006* (Larivaara, Isola & Mikkonen 2006). Aineisto koostuu köyhyyskirjoituskilpailuun osallistuneiden teksteistä, joita tuli monipuolisesti eri väestöryhmistä ja ympäri Suomea. Kilpailuun osallistui muun muassa lapsiperheitä, yksinhuoltajia, opiskelijoita, pitkäaikaistyöttömiä ja eläkeläisiä. Aineisto on luovutettu käyttöön Yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta lupaa vastaan.

Kilpailuilmoitus julkaistiin 13.6.2006 lehdistötiedotteella ja siitä uutisoitiin lehdissä, muun muassa Helsingin Sanomat kertoi kirjoituskilpailusta. Lisäksi ilmoitus oli esillä esimerkiksi sosiaalitoimistoissa, kirjastoissa ja työvoimatoimistoissa. Ihmiset myös jakoivat ilmoitusta internetin keskustelupalstoilla ja blogeissa. Se oli myös esillä kirjoituskilpailun verkkosivuilla www.koyhyyskirjoitukset.org. Useat eri yhteisöt ja järjestöt tukivat kirjoituskilpailun ja kirjoitusten keruuta, kuten Ensi- ja turvakotien liitto, Helsingin yliopiston ylioppilaskunta, Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Suomen Punainen Risti.

Kirjoituskilpailu oli täysin vapaamuotoinen ja kilpailuilmoituksessa ehdotettiin kirjoittamaan kuin läheiselle ystävälle. Aineiston kerääjät korostivat niin lyhyen kuin pitkänkin tekstin olevan arvokas. Kirjoituksia saapuikin kilpailun järjestäjille useassa eri muodossa: omaelämäkerrallisia, fiktiivisiä kertomuksia, lapsuudenmuisteluja ja runoja. Tekstien pituudet vaihtelevat yhdestä sivusta pariinkymmeneen sivuun. Vastauksia kilpailuun tuli yli 800 sekä postitse että sähköpostitse ja yhteenlaskettu sivumäärä oli lopulta useita tuhansia. Sähköinen arkistoversio sisältää yhteensä 863 kirjoitusta. Aineistossa kirjoituksia löytyy niin omalla nimellä, nimimerkillä kuin nimettömänä. Jokaisen kirjoituksen edessä oli saatavilla esitiedot, joissa mainittiin vaihtelevasti muun muassa kirjoittajan nimi tai nimimerkki, ikä, asunpaikkakunta, ammatti tai koulutus, perhesuhteet ja

kirjoituksen tekstityyppi. Kirjoituksissa keskeisiä teemoja ovat köyhyys, työttömyys, syrjäytyminen, arkisista asioista selviäminen ja köyhyyden pitkittyminen. Monissa kirjoituksissa ilmaistiin myös tyytymättömyyttä sosiaalihuoltoon ja sosiaaliavustusten määrään. Teksteissä kuvailtiin myös henkistä jaksamista edistäviä tekijöitä kuten ihmissuhteita ja luontoa.

Aineistosta on tehty useampia tutkimuksia (ks. esim. Hakkarainen 2012; Isola 2012) ja opinnäytetöitä kuten pro gradu -tutkielmia johtuen sen ainutlaatuisuudesta. Tutkimuksen kohteena ovat olleet muun muassa köyhyyskirjoituskilpailuun osallistuneiden avunsaamisen kokemukset, lapsiperheiden köyhyys, yksinasuvien naisten köyhyyskokemukset, nuorten köyhyys ja miesten köyhyyskokemukset.

Rajasin aineistosta tähän työhön nuoret aikuiset, jotka olivat iältään 18–29-vuotiaita. Valitsin iät sen perusteella, että Suomessa täysi-ikäinen on lain mukaan 18-vuotias sekä Suomen nuorisolaki määrittelee nuoreksi alle 29-vuotiaan (www.Finlex.fi, 27.1.2006/72). Aloitin aineiston rajaamisen käymällä läpi kaikki kilpailuun tulleet kirjoitukset, jotka olin tulostanut. Tulostesivuja oli lopulta yhteensä tuhansia. Erotin aineistosta ne kirjoitukset, joiden esitiedoissa oli mainittu ikä, joka sijoittui tutkielmaani valitsemalleni ikähaarukalle 18–29-vuotiaat. Tämän jälkeen aloin lukemaan tekstejä ja karsin teksteistä fiktiiviset kertomukset ja runot, koska tarkoitukseni on keskittyä yksilöiden kokemuksiin, miten köyhyys vaikuttaa heidän elämäänsä. Poistin aineistostani myös tekstit, joissa oli pelkkää lapsuusmuistelua eikä kirjoittajan nykyisen tilanteen kuvailua. Toisaalta otin aineistooni mukaan muutaman jo työelämässä olevan kirjoittajan tekstin, jos kirjoittaja muisteli siinä köyhyyttä opiskelu- ja työttömyysaikana. Puolestaan jos tekstistä ei ilmennyt kirjoittajan kuuluvan opiskelijoihin tai työttömiin, jätin sen tutkimusaineistoni ulkopuolelle.

Otin mukaan pääosin vain nuoret, joiden kirjoitusten esitiedoissa tai teksteissä mainittiin heidän olevan opiskelijoita tai työttömiä tai jos jompaankumpaan ryhmään kuuluminen ilmeni tekstistä. Tässä vaiheessa tekstejä oli yhteensä 35 kappaletta. Työttömien kirjoituksia oli lopulta valintani jälkeen yhteensä 12 ja opiskelijoiden tekstejä taas 22. On mahdollista, että lopullisen aineistoni jäi pieneksi siksi, että nuorilla todennäköisesti on yleisesti positiivinen suhtautumistapa pienituloisuuteen ja luottamus tulevaisuuteen. Opiskelijoiden on todettu kokevan köyhyyden väliaikaisena elämänvaiheena ja työttömien nuorten työttömyysjaksot ovat usein paljon lyhytkestoisempia kuin aikuisten (Lavikainen 2012, 71;

Hämäläinen & Hämäläinen 2012.) Tämän voisi olettaa vähentävän itsensä köyhäksi määrittelyä. Suurin osa molempien ryhmien kirjoittajista olivat naisia, miehet kirjoittajina olivat molemmissa ryhmissä selvä vähemmistö. Aineiston lopullinen koko jäi hyvin pieneksi karsittuani tekstejä, mutta laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole kovin suurta merkitystä tutkimuksen onnistumiseen (Eskola & Suoranta 2008, 61).

Käyttämässäni aineistossa on tosin tiettyjä rajoituksia. Ensinäkin aineisto on kerätty vuonna 2006 eli kymmenen vuotta sitten, joten yhteiskunnalliset olot ovat olleet erilaiset. Esimerkiksi kansainvälinen finanssikriisi sai alkunsa vuonna 2008, pari vuotta aineiston keräämisen jälkeen. Suomen talous on edelleen taantumassa vuosia myöhemmin eikä helpotusta tilanteeseen ole vielä näkyvissä. Suomen talouskasvu on ollut heikkoa viime vuosina ja hallitus on suunnitellut vähentävänsä valtion menoja muun muassa leikkaamalla opintotukea. Suunnitelmissa on leikata korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta 70 miljoonaa vuoteen 2019 mennessä ja pidemmällä aikavälillä jopa 150 miljoonaa. Lisäksi opintotuen indeksisidonnaisuus halutaan lakkauttaa. Tarkoituksena on myös muuttaa tukea lainapainotteisemmaksi. (Helsingin Sanomat 24.2.2016.) On mahdollista, että kirjoitukset voisivat olla nyt hyvinkin erilaisia. Toiseksi aineiston ulkopuolelle ovat varmasti jääneet kaikkein syrjäytyneimmät nuoret. Aineiston rajoitusten vuoksi mitään kaikkiin opiskelijoihin tai työttömiin nuoriin yleistettäviä päätelmiä ei voi tutkielmastani tehdä, mutta se antaa jonkinlaista kuvaa siitä, minkälaisia köyhyyskokemuksia ryhmien sisällä on. Tuomen ja Sarajärven (2002, 87) mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan sen tarkoituksena on kuvata ja ymmärtää tiettyä ilmiötä tai antaa teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle.

6.3. Analyysimenetelmä

Aineiston analyysissä käytän lähtökohtana Derek Layderin (1998) kehittämää adaptiivisen teorian mallia. Adaptiivisessa lähestymistavassa teoria vaikuttaa aineiston analyysiin ja se myös muokkaantuu uusien tutkimustulosten myötä (Mts. 38). Hänen mukaansa tutkijan teoreettiset oletukset ja aiempi tieto tutkimuksen aiheesta vaikuttavat aina jollakin tavalla aineistosta tehtyihin havaintoihin ja tiedonkeruun muotoihin. Tämän kieltämisen sijaan omien teoreettisten oletusten ja ennakkoluulojen systemaattinen tiedostaminen ja niiden valjastaminen tutkimuksen käyttöön tuottaa pätevämpiä ja vaikuttavampia selityksiä aineistosta. (Mts. 51.) Omaankin analyysiini vaikuttavat aiempi tietoni aiheesta ja lukemani

teoriat joissa käsitellään työni teemoja. Lisäksi adaptiivinen teoria ei rajoita aineiston analyysiä samalla tavalla kuin monet muut analyysimenetelmät. Käsitteiden ja teorioiden melko vapaa käyttö aineiston analyysissä oli työni kannalta paras vaihtoehto. Se ei siis myöskään estä havaintojen tekemistä aineistosta ilman teoriaa. Se korostaa vuorovaikutusta toimijan, sosiaalisen toiminnan ja sosiaalisten organisaation eli rakenteiden ja systeemien välillä (Mts., 133). Adaptiivinen teoria eroaa selvästi aineistolähtöisestä grounded theorysta, keskitason teorioista sekä tutkimuksista, joissa yleinen teoria toimii täysin aineistoa selittävänä ja tulkitsevana viitekehyksenä. Se keskittyy toimijan ja rakenteiden väliseen vuorovaikutukseen sosiaalisessa elämässä ja tämän lähestymistavan avulla on mahdollista yhdistää sosiaalisen maailman objektiiviset ja subjektiiviset elementit. (Mts. 27.) Adaptiivinen teoria hyödyntää sekä deduktiivisia että induktiivisia menetelmiä, tosin niiden roolien merkitykset vaihtelevat tutkimuksesta ja tutkimustehtävästä riippuen. Molemmat kuitenkin vaikuttavat toinen toisiinsa tutkimuksessa (Mts. 136). Adaptiivisen teorian avulla tutkija pyrkii yhdistämään olemassa olevan teorian käytön ja aineiston analyysin kautta kehitetyn teorian empiirisen tutkimuksen määritelmäksi ja käytännöksi. Menetelmä pyrkii siis tiivistettynä linkittämään teorian ja empiirisen tutkimuksen. (Mts. 1.)

Tässä tutkielmassa tutkittavana ilmiönä on köyhyyden kokeminen opiskelijoilla ja työttömällä nuorilla. Käsitteiden ja aikaisemman tiedon laajan hyödyntämisen takia adaptiivinen teoria oli paras menetelmä, koska käytän tutkielmassani aikaisempaa köyhyydestä tehtyä tutkimusta ja niistä saatuja käsitteitä. Tutkielmassa yhdistelen melko vapaasti eri teorioita ja käsitteitä ilmiöön liittyen. Aineistoni lukutapaan ovat vaikuttaneet aiemmat teoriat ja niistä saadut käsitteet. Tutkielmani tulokseni olisivat täysin erilaisia ilman aiemman teorian vaikutusta aineiston käsittelyyn. Adaptiivisessa teoriassa käsitteiden harkittu linkittäminen tutkittavaan ilmiöön tutkimuksessa kehittää eri tyyppisiä yhteyksiä käsitteiden ja tutkittavan sosiaalisen ilmiön välille ja se ruokkii teoreettista mielikuvitusta (Layder 1998, 99).

Aineiston analyysimenetelmänä käytän teemoittelua, vaikka varsinaisesti tutkielmani on sisällönanalyysiä, koska siinä keskitytään kertomuksien lukemiseen. Sisällönanalyysi on siis tekstianalyysiä. Tutkimuksen kohteena voidaan käyttää esimerkiksi kirjoja, päiväkirjoja, haastatteluita, puheita ja keskusteluita. Sisällönanalyysissä tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä muodostetaan tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aiheita koskeviin muihin tutkimustuloksiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006;

Tuomi & Sarajärvi 2002, 105.) Teemoittelua taas tehdään usein aineistolähtöisesti etsien tekstimassasta sen eri kirjoituksia tai vastauksia yhdistäviä seikkoja, mutta myös teorialähtöinen teemoittelu, tietyn viitekehyksen mukaan suuntautuva teemoittelu on mahdollista. Teemoittelussa havainnoidaan, mitkä seikat ovat aineistossa keskeisiä ja näille voidaan sitten miettiä yhdistäviä nimittäjiä, teemoja. Teemojen muodostamisessa voidaan käyttää apuna esimerkiksi koodausta tai kvantifiointia. On myös mahdollista hyödyntää tyyppikertomuksia teemojen muodostamisessa: tyypillisiä elementtejä sisältävien tyyppien (kuvausten tai kertomusten) sisältöä voidaan eritellä tarkemmin teemojen kautta tai teemoittelusta voidaan siirtyä tyypittelyyn. Analyysissä teemojen yhteydessä esitetään yleensä näytepaloja aineistosta, sitaatteja. Sitaattien, aineistosta lainattujen kohtien, tarkoituksena on antaa havainnollistavia esimerkkejä aineistosta ja todistaa, että aineisto on antanut johtolankoja juuri näiden teemojen muodostamiseen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Olen analyysiosiossa liittänyt tiettyä teemaa hyvin kuvailevia sitaatteja eri teemoihin, jotta tietty teema vaikuttaa lukijasta perustellulta. Sitaatit ovat paikoitellen hyvinkin pitkiä johtuen siitä että tulkinta tulisi selvemmin esille.

Aloitin aineistoni analyysin lukemalla rajaamani aineiston huolellisesti muutamaan kertaan. Kolmannella lukukerralla aloin tehdä tulostamiini papereihin merkintöjä, alleviivasin tutkimuskysymyksiini vastaavia katkelmia teksteistä, esimerkiksi miten köyhyys koetaan. Käsin tehdyn koodauksen jälkeen aloin tyypitellä samankaltaisia elementtejä sisältäviä kirjoituksia omiksi teemoikseen (tässä tutkielmassa jokainen teema kuvaa tapaa yhtä tapaa tulkita köyhyyttä). Sitaatteja käytin melko paljon teemojen yhteydessä, koska pyrin niillä perustelemaan muodostamia ryhmiä. Analyysimenetelmäni tarkemmin kuvailtuna köyhyyskokemusten tyypittelyn jälkeen aloin tarkastella ja kuvailla niitä tarkemmin teemoissa. Taulukoinnin avulla myös tutkin, oliko opiskelijoilla ja työttömällä nuorilla samoja vai erilaisia merkityksenantoja köyhyydelle. Lopuksi tarkastelin aineistoni tekstejä ja poimin niissä olevia kuvauksia sosiaalisista verkostoista ja pohdin niiden vaikutusta köyhyyden kokemiseen.

Anssi Peräkylän (1995,44) mukaan laadullisen tutkimuksen tulisi tutkiessaan ihmisiä irtautua siitä näkemyksestä, jonka mukaan ihmisillä on jokin tietty, yksilöinä sekä heidän ryhmälleen ominainen tapa ymmärtää ja kokea eri asioita. Hän kutsuu tätä näkemystä ”subjektin ruukkumalliksi”. Peräkylän mukaan parempi olisi käyttää ”subjektin puromallia”. Tällä hän tarkoittaa sitä, että ihmisten ilmaisut omista näkemyksistään ovat

yhtä helposti suuntaansa ja muotoaan muuttavia kuin virtaava puro. Ihmiset tuottavat käsityksiä ja näkemyksiä jatkuvasti muuttuvan tilanteen mukaan: välillä yksilö voi ottaa käyttöön tiettyjä kulttuurisia erotteluja ja niistä muodostettuja kuvauksia maailmasta, sitten taas hylätä ne. (Mts. 44.) Juuri tämän takia olen teemoitellut samasta tekstistä osia eri teemojen alle. Merkityksenannot osassa teksteissä olivat niin vastakohtaisia, että ne tuli yhden teeman sijaan jakaa useampaan. Kirjoittaja saattoi esimerkiksi ensin puhua köyhyyden negatiivista puolista, esimerkiksi tarpeellisten hyödykkeiden saamisen vaikeuksista ja sitten taas positiivisista puolista, kuten henkisestä kehityksestä. Perustelensin näin yhden tekstin jakamista useamman teeman alle.

7. ANALYYSI

7.1. Köyhyyteen liitetyt tulkinnat ja merkitykset

Tässä alaluvussa käsittelen opiskelijoiden ja työttömien nuorten kokemuksia köyhyydestä ja lopuksi vielä vertailen niissä olevia eroja. En niinkään keskity siihen, miten köyhyys konkreettisesti ilmenee kirjoittajien arjessa, siis materiaaliin puoliin (esimerkiksi rikkiäiset vaatteet, asumisen kalleus ja tarjousten etsiminen kaupassa) vaan enemmänkin sen herättämiin tunteisiin, merkityksenantoihin ja tulkintoihin. Miten yksilö kokee köyhyyden henkisellä tasolla, ei materiaalisella. Tämän jälkeen seuraavassa alaluvussa esittelen havaitsemani erot opiskelijoiden ja työttömien kokemusten välillä ja viimeisenä pohdin sosiaalisten suhteiden vaikutusta köyhyyden kokemiseen.

7.1.1. Köyhyyden kokeminen tilapäisenä

Monet aineistoni opiskelijat tulkitsivat köyhyyden tilapäisenä vaiheena, joka helpottuu valmistumisen ja oman alan töihin pääsyn jälkeen. Omaan taloudelliseen tilanteeseen suhtauduttiin positiivisesti ja sen uskottiin parantuvan työelämään pääsyn myötä. Opintojen aikaisen taloudellisen niukkuuden nähtiin lisäksi koskettavan myös kaikkia muita opiskelijoita, eli köyhyyden tulkittiin kuuluvan kaikkien opiskelijoiden elämään tasapuolisesti. Muutama kirjoittaja kuvasi opiskelijatovereidensa olevan samassa taloudellisessa tilanteessa, eli yhtä pienituloisia kuin hänkin. Elina Lavikaisen (2012, 57) mukaan opiskelijan sosiaalisen viiteryhmän muodostavat toiset opiskelijat, jotka ovat samassa tilanteessa kuin hänkin ja tämä luo köyhyydestä kokemuksen jaettuna ja yhteisenä. Tämä tukee myös Runcimanin (1966, 9–35) viiteryhmäteoriaa, jonka mukaan yksilön kokema tyytyväisyys ei perustu tämän objektiivisiin olosuhteisiin vaan siihen, miltä oma tilanne näyttää verrattuna tiettyjen viiteryhmien tilanteeseen. Kaikki muutkin opiskelijat ovat samassa tilanteessa:

” Ihmissuhteeni ovat kunnossa, joten olen köyhä vain materialistisella tasolla. Sitäkin tunnen olevani sangen harvoin, sillä opiskelevat ystäväni eivät ole eriarvoisessa asemassa

– – köyhyys ja opiskelu kuuluvat saumattomasti yhteen. En kuitenkaan voi kieltää, ettenkö toisinaan havahtuisi odottavani aikaa opiskeluvaiheen jälkeen.”

(SK091)

” Moni opiskelija on varmasti samassa tilanteessa kuin minä. Rahaa ei ole, mutta silti minulla on tunne, että minä selviän.” (S094)

Monet kirjoittajista kertovat odottavansa tulevaisuutta valmistumisen jälkeen ja ovat muutenkin luottavaisia siitä, että heidän taloudellinen tilanteensa paranee töiden saamisen jälkeen. Myös Elina Lavikaisen (2012, 71) tutkimuksen mukaan opiskelijat pitävät pienituloisuutta ohimenevänä vaiheena ja suhtautuvat tulevaisuuteensa luottavaisesti. Monet muut köyhyystutkijat korostavat myös elämänvaiheköyhyyden käsitettä opiskelijoiden yhteydessä. Opintojen aikainen köyhyys näyttää olevan kaikille yhteistä, yksilön sosiaalisista lähtökohdista riippumatta. (Moisio 2004, 356; ks. myös Leisering & Leibfried 1999, 239.) Kaksi kirjoittajaa kuvailee tulevaisuuteen liittyviä tavoitteitaan ja odotuksiaan seuraavasti:

”Sitä pohtii usein elämän tarkoitusta. Onko minut vain heitetty tänne rikkinäisine kenkeneni sateeseen? Miksei minullakin voisi olla rikkaita vanhempia, jotka toteuttavat jokaisen rahallisen toiveeni? Miksi ihmisille jaetaan elämässä niin erilaisia osia? Voiko niihin itse vaikuttaa? Olen kunnianhimoinen tulevaisuuden suhteen. Aion opiskella ja pyrkiä korkeaan ja arvostettuun virkaan.” (S119)

”Odotan vain kiihkeästi sitä aikaa, kun valmistun ja saan töitä. Palkkani ei tule olemaan kummoinen, mutta aina se nykytilanteen voittaa.” (S264)

7.1.2. Köyhyyden kokeminen henkisenä kehityksenä

Muutammat opiskelijat mainitsivat eri tavoilla kirjoituksissaan köyhyyden auttaneen heitä kasvamaan henkisesti. Tämä tuotiin esille esimerkiksi korostamalla itsenäisen ajattelun kyvyn parantumista. Toinen kirjoittajista kertoo keksineensä muun muassa uusia ruokia, pyöräilyreittejä ja pipomalleja, onnistuen näin rikastuttamaan arkeaan taloudellisesta niukkuudesta huolimatta.

”Tärkeintä on löytää omassa elämässä ja mielessä sellainen tila, jossa voi olla oma itsensä sellaisena kuin tämänhetkisessä tilanteessa on. Köyhyydestä selviäminen on ainakin omassa tapauksessani ollut täysin kiinni omista henkisistä voimavaroistani, ja tällaisen kokemuksen jälkeen ainakin kokee kasvaneensa ihmisenä.” (S042)

”Keksin uusia pyöräilyreittejä, keitoksia, tai pipomalleja, ja olen löytänyt Ruotsin ja Norjan ihan itse enkä vastahakoisesti lapsuuden perhematkoilla. Köyhyys on kannustanut itsenäiseen ajatteluun!” (S240)

Tähän luokkaan kuuluvat opiskelijat näkevät köyhyyden positiivisessa valossa kuten myös köyhyyden tilapäisenä kokevat opiskelijat. Köyhyyden tuomat hankaluudet arjessa tuotiin osassa kirjoituksissa esiin, mutta niiden nähtiin kuitenkin hyödyttäneen henkisesti. He korostivat itsenäisen ajattelun parantumista ja kehittymistä ihmisenä. Juuri köyhyyden tuottamista arjen hankaluuksista selviäminen tuottaa varmasti onnistumisen kokemuksia yksilölle, mikä taas muuttaa yksilön käsitystä itsestään positiivisempaan suuntaan.

7.1.3. Köyhyyden kokeminen tyydyttävänä olotilana, sopeutuminen köyhyyteen

Osa aineistoni opiskelijoista oli luokiteltavissa ryhmään, joka korosti pienituloisuuden olevan sopeuduttavissa oleva olotila. Erään kirjoittajan tekstistä oli jopa tulkittavissa köyhyyden olevan itse tehty elämäntapavalinta. Nämä opiskelijat eivät kokeneet köyhyyttä negatiivisesti, vaan positiivisesti. Osa tämän teeman alle jaottelemistani opiskelijoista vaikuttivat olevan täysin tyytyväisiä omaan taloudelliseen tilanteeseensa eivätkä edes haaveilleet paremmasta tulotasosta. Eräs opiskelija kuvailee seuraavassa sitaatissa inhoavansa kuluttamista. Hänen voisi tulkita tekstin perusteella vastustavan oman identiteetin luomista ja toisista erottautumista kuluttamisen ja kulutus päätösten avulla. Lopussa hän korostaa aikaa ja sen merkitystä omaisuutena:

”Kaikki Suomen opiskelijat ovat eurooppalaisittain tilastollisesti köyhiä, myös minä. En silti koe, että minulta puuttuisi mitään. Eikö sinua harmita, ettet voi ostaa mitään ylimääräistä itsellesi? Kuulen usein kysyvän. Ei, inhoan shoppailua ja kulutus päätösten tekoa. Mielelläni asioin kaupassa, jossa on vain kahdenlaisia: tummaa ja vaaleaa, ja mielelläni ottaisin käyttöön koulupuvun tai yhtenäisen univormun sinistä ja mustaa, kuten Kiinassa

tiukimpien yksipuoluepäivien aikaan. Erilaisuutemme tulisi silloin esille siinä, miten kohtelemme toisiamme. – – Rikkaimmillani tunnen olevani vapaana päivänä, jolloin tepastelen kirjastoon, otan hyllystä kirjan ja uppoudun siihen niin kauaksi aikaa, että vatsani murahdus pakottaa muuttamaan asentoani. Ojennan käteni eväsreppuun ja syön omenan ihastellen sen väriä ja muotoa. Köyhänä on hyvä olla, sillä kukaan ei kadehdi minulta sitä, minkä tiedän arvokkaimmaksi omaisuudekseni – aikaani.” (S293)

Suhteellinen köyhyys eli pienet tulot verrattuna muuhun väestöön ei selvästi vaivaa kaikkia yksilöitä. Runciman (1966, 9–12) on selittänyt tätä yksilön tyytyväisyyttä viiteryhmän valinnalla, jos viiteryhmän tilanne on yhtäläinen ihmisen oman tilanteen kanssa, tämä on tyytyväinen. Elsterin (1983,109–140) mukaan taas objektiivisesti huono-osaisen yksilön koettu tyytyväisyys selittyy sopeutuvilla arvostuksilla. Yksilö ei siis tavoittele asioita, jotka ovat mahdollisen ulkopuolella ja määrittelee ne tarpeettomiksi itselleen, suojellen näin itseään. Hyvinvointi pyritään saavuttamaan mahdollisen rajoissa. Tämän näkyä muun muassa seuraavan kirjoittajan tekstistä hyvin. Hän vaikuttaa hyväksyneen pienituloisuutensa ja tyydyttämään tarpeensa hänelle mahdollisen sisäpuolelta:

” En ole koskaan ajatellut itseäni erityisen köyhänä, vaikka enpä ole elämäni aikana vielä kovin rikas ollutkaan. Kuitenkin aina on ollut katto pään päällä ja rahat ovat ruokaan riittäneet. Ehkä vaatteita pystyy ostamaan vain silloin tällöin ja lehtiäkin vain harkitusti, välillä ei ollenkaan, mutta olen oppinut toteamaan, että sillä pärjää mitä on, ja niin paljon rahaa kuluu, kuin sitä tuleekin. Ihminen kun on sopeutuvainen eläin, niin vähemmälläkin pärjää, jos enempiä ei kerta kaikkiaan ole.” (S077)

Läheisten ihmissuhteiden merkitys on selvästi suurempi osalle vastaajista kuin oma heikko taloudellinen tilanne. Köyhyyteen suhtautumista vaikuttaa parantavan etenkin se, jos ihminen arvottaa hyvinvoinnin tulevan muista asioista kuin rahasta. Eräs opiskelija kirjoittaa, että taloudellinen tilanne ei tee hänen oloaan kurjaksi vaan se, jos hänen ihmissuhteensa eivät ole kunnossa:

”Kun opintotuki on lopussa enkä kehtaa pyytää rahaa äidiltä, jolla on vielä vähemmän, yritän silti jaksaa urheasti hymyillä Kirkkopuiston ryysyiselle tädille. Kurjaksi tunnen oloni vasta silloin, kun olen riidellyt pahasti siskoni kanssa eikä yksikään kaunis poika ole

kaivannut minua. Aina ei kaipaa muuta, kun että voi jakaa jonkun kanssa viimeisen levyn näkkileipää tuikun valossa ja hymyillä.” (S327)

7.1.4. Köyhyden häpeäminen

Suurin osa aineistoni opiskelijoista, jotka suhtautuvat köyhyyteen negatiivisesti löytyvät tästä kategoriasta. Monet köyhyyttä hävenneet opiskelijat pelkäsivät etenkin leimaantumista köyhäksi. Muun muassa tiettyyn sosiaaliseen piiriin kuuluminen ja tietty elämäntyyli koettiin tärkeäksi, ja tämä haluttiin turvata esimerkiksi varastelemalla kaupoista, kuten ensimmäinen kirjoittaja kuvailee. Toinen vastaaja taas kertoo siitä, miten opiskelijat kuluttavat rahansa ulkonäköön ja viihteeseen, kuinka on tärkeää olla näyttämättä köyhältä. Vähät rahat käytetään mieluummin hiusväriin kuin ruokaan. Halu kuulua joukkoon on havaittavissa kaikissa tämän teeman alle kuuluvien opiskelijoiden tekstissä täysin tai melko selvästi. Kaikki opiskelijat eivät siis koe muiden opiskelijoiden olevan samassa taloudellisessa tilanteessa kuin hekin. Toisaalta on tutkittu, että opiskelijat ovat tulonmuodostukseltaan ja siihen liittyvien asenteiden ja kokemusten perusteella hyvin heterogeeninen joukko. Esimerkiksi osa saa varmasti enemmän apua perheeltä tai käy töissä opiskelujen ohella, mikä lisää käytettävissä olevia tuloja. (Lavikainen 2012, 71–72.) Lisäksi suhteellinen köyhyys on selvästi esillä tässä kategoriassa. Kun yksilö ei pysty saavuttamaan yhteiskunnassa normaalina pidettävää elämäntyyliä, seurauksena on monesti häpeän tunne. Etenkin monelle opiskelijalle vaikuttaa tärkeältä pystyä elämään samaa elämäntyyliä kuin tämän viiteryhmä. Esimerkiksi kun työssäkäynnistä opintojen ohella muodostuu ryhmän standardi, samoin käy myös palkkatulojen mukanaan tuomalle korkealle elintasolle (Mikkonen, Lavikainen & Saari 2013,85). Osa opiskelijoista haluaa kuulua viiteryhmäänsä keinolla millä hyvänsä, jopa varastelemalla. Muutama opiskelija koki köyhyyden nöyryyttävänä ja pelkäsi selvästi viiteryhmänsä sulkevan heidät ulkopuolelle, jos heidän niukka taloudellinen tilanteensa paljastuisi:

” Opiskeluaikana köyhyys oli inhottavaa ja nöyryyttävää. – – En ole mielestäni kovin vaativa tai nirso vaatteiden suhteen, mutta halusin kuitenkin säilyttää jonkun tason. Meikit, hiuslaitteet, hygieniä, lääkkeet ja voiteet maksavat melkoisia summia. Minulle tuli paha tapa napata vaatteita tai tavaroita mukaan kaupasta maksamatta, eli varastelin. – – Halusin itsepintaisesti pysyä trendien mukana ja ihailemissani sosiaalisissa piireissä. – – Hinnalla

millä hyvänsä halusin viettää sellaista elämää mitä mediassa esitetään ja mitä ympärilläni näin. Ajattelen nyt, että yhteiskunta sai minut haikailemaan ns. normaalia elämää, kuluttamaan ja ”elämään täysillä”. Olin kuitenkin vain nuori tyttö joka tarkkailee ympäristöään ja haluaa olla samanlainen kuin muut.” (S103)

” Taloudellinen riippuvaisuus toisista saa tekemään ihmeellisiä asioita, se saa ihmisen huijaamaan itseään ja hyväksymään vääränlaisia asioita osaksi omaa elämää. Pelko omasta pärjäämisestä saa tarkkailemaan itseään hysteerisesti siinä pelossa, ettei enää kelpaakaan ja menettää paikkansa. –Epävarmuus ja pelko syövät vähäisenkin itsetunnon, kunnes ei enää edes tunnista itseään.” (P066)

Opiskelijat, jotka häpesivät köyhyyttä, halusivat ikään kuin piilottaa sen ulkoisen näkymisen muille. Tällöin halutaan näyttää muille oman elämäntyylin olevan samanlaista kuin ihailun viiter ryhmän, johon yksilö haluaa kuulua. Tämä näkyy muun muassa siten, että vähät rahat käytettiin mieluummin ulkonäköön ja viihteeseen. Rahojen loputtua syödään kotona halvinta mahdollista ruokaa:

” Nuoret opiskelijat, vaikka köyhiä ovatkin, ovat eri tavalla köyhiä kuin yhteiskunnasta syrjäytyneet ihmiset. Opiskelijat kuluttavat rahaansa ulkonäköönsä ja viihteeseen. Ei saa näyttää köyhältä. Sitten syödään viikko makaronia ja ketsuppia, kun opintotuki on käytetty. Kun ketsuppi loppuu, syödään pelkkää makaronia, kun on pakko saada ostettua se uusi hiusväri, juurikasvu näkyy jo törkeän rumasti, elämästä ei tule mitään! Sellaista se on. Köyhyyttä hävetään.” (S119)

Suurin osa köyhyyteen negatiivisesti suhtautuvista työttömistä löytyi myös tästä kategoriasta. Häpeää ei kirjoittajien kesken aiheuttanut pelkästään köyhyys, vaan siihen johtanut syy eli työttömyys. Molemmat, sekä työttömyys että köyhyys, mielletään kirjoittajan mukaan yksilön omaksi syyksi, ei esimerkiksi yhteiskunnan:

” Köyhyys ei ole vain puutetta materiasta. Se on paljon muuta, ja se ulottuu paljon syvemmälle ihmiseen. Köyhyys on kytketty monesti työttömyyteen, ja molemmilla on häpeänleima. Molempien ajatellaan olevan yksilön omaa syytä, sillä hän ei uhraa tarpeeksi itseänsä eikä siten haluakaan pyrkiä parempaan. Hän vain valittaa, mutta ei tee mitään. Huomaan häpeäväni sitä, että olen työtön ja olen köyhä. Käyn etälukiota, mutta sen en katso

olevan mitenkään tarpeeksi painava vastapaino sille, että se tasoittaisi muita puutteitani. Tämä häpeä syntyy, kun uudet ihmiset kysyvät mitä minä teen ja samalla kertovat mitä itse tekevät. Olen nuori, ja nuorten tulisi tehdä enemmän. Tämän koen etenkin kun puhun muiden nuorten kanssa.” (P264)

” Työtön ihminen todella uskoo, luulee ja kuvittelee olevansa muita huonompi ja uskoo että on ansainnut sen arvostelun, halveksunnan ja ylenkatseen. Vain siksi ettei ole töissä. Välttyäksesi ikäviltä tilanteilta, alat rajoittaa elämääsi. Ympyräsi pienenee, et välitä ihmisten seurasta, et liiku missään. Linnoittaudut kokonaan neljän seinän sisälle ja eristäydyt muusta maailmasta kokonaan. Murehdit epäonnistunutta elämääsi ja ajattelet että ”kunpa en olisi koskaan syntynytäkään tähän maailmaan.” Vertaillet itseäsi jatkuvasti muihin, olet masentunut, itsetuntosi on nollassa ja vaadit itseltäsi liikaakin. Silti et jaksa enää edes yrittää ja toteat itsellesi olevasi jo muutenkin toivoton tapaus. Hyvä että vaivaudut edes ruokakauppaan pakollisille ruokaostoksillesi joihin työttömän budjettisi nipin napin riittää.” (P478)

Palkkatyön normatiivinen asema Suomessa vaikuttaa todennäköisesti siihen, miksi monien työttömien kirjoittajien teksteissä korostui häpeä työttömyydestä ja sen aiheuttamasta köyhyydestä. Oma tilannetta hävetään etenkin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Häpeä ei liity mihinkään tiettyyn tekoon vaan se leimaa yksilön koko minää, itseä kokonaisuutena. Jos yksilö kokee häpeää, hän kokee koko minuutensa huonoksi, kelpaamattomaksi, heikoksi ja likaiseksi. (Kortteinen & Tuomikoski 1998, 35.) Aineistossani monet kirjoittajat vaikuttivat kärsivän alentuneesta itsetunnosta. Työttömyyden seurauksena ihmisen minäkuva muuttuu joillain yksilöillä niin, että nämä kokevat itsensä huonoiksi, kelpaamattomiksi ja surkeiksi. Lisäksi osa työttömistä köyhistä koki, että muut ihmiset muun muassa ylenkatsoivat ja arvostelivat heitä muun muassa laiskaksi ja kunnianhimottomaksi. Toiset ihmiset koetaan eräänlaisena uhkana. On tutkittu, että useat ja toistuvat nöyryytyksen ja häpeän kokemukset työttömälle aiheuttavat sen, ettei ihminen osaa luottaa enää toisiin ihmisiin. Tätä prosessia voi kutsua sosiaaliseksi syrjäytymiseksi. (Mts. 169.) Toisin kuin opiskelijat, työttömät häpesivät köyhyyden lisäksi omaa tilannettaan, työttömyyttään. Verrattuna syitä joiden takia yksilö on köyhä, työttömyys on selkeästi yksilöä enemmän stigmatisoiva syy kuin opiskelu. Yhteiskunnassa opiskeluun mielletään kuuluvan (väliaikainen) köyhyys, vastaavasti taas työttömyys ja sen aiheuttama köyhyys ovat yksilön henkilökohtaisista ominaisuuksista johtuvia. Opiskelijoille pelko

ryhmän ulkopuolelle joutumisesta vaikutti olevan hallitseva piirre tässä kategoriassa, kun taas työttömät häpesivät ennemminkin syytä eli työttömyyttä mistä heidän köyhyytensä johtuu.

7.1.5. Köyhyden kokeminen selviytymisenä

Köyhyyteen positiivisesti suhtautuneet työttömät tulkitsivat köyhyttä erityisesti selviytymisen kehyksen kautta. Ensimmäisessä sitaatissa näkyy selvä ylpeyden tunne siitä, että on onnistunut muun muassa maksamaan itse omat koulukirjat sekä kasvattamaan omaa lastaan hyvin huolimatta niukoista tuloista:

”Aika ajoin pysähdyn miettimään, miettimään miten tässä oikeasti pääsikin näin käymään. Pohdin olisiko pitänyt tehdä jotakin toisin mutta päädyn aina samaan lopputulokseen; jos näitä ei olisi tapahtunut, minä en olisi minä. En olisi oppinut läksyäni enkä olisi näin vahva ihminen. – – Olen selviytyjä. Minua ei rahan puute lannista, ei. Itse olen maksanut koulukirjani ja kasvattanut poikaani yksin. Olen vahva. Tiedän ettei raha tee onnelliseksi ja osaan nauttia pikkuriikkisistä asioista, yleensä ilmaisista sellaisista, ja ne myös tekevät minut iloiseksi. Parhaani mukaan olen koettanut opettaa poikaani myös nauttimaan elämän pienistä asioista ja kasvattaa pojastani tasavertaista pientä ihmistä tuloista huolimatta. Uskon myös vakaasti köyhyydestä huolimatta pystyväni tarjoamaan pojalleni tulevaisuuden, joka on täysin kilpailukykyinen parempituloisiin nähden.”

(S093)

Aiemmassa tutkimuksessa on havaittu, että selviytyminen työttömänä edellyttää sitä, että työtön löytää tai kehittää jonkinlaisen vastauksen vähintään kahteen perustavaan elämänongelmaan. Ensimmäisellä tarkoitetaan elämisen mieltä ja merkitystä. Tällä tarkoitetaan sitä, kun yksilöllä ei ole syytä nousta aamulla ylös sängystä töihin, hänen tulee löytää uutta merkitystä ja sisältöä arkeen. Esimerkiksi sosiaaliset suhteet voivat olla yksi yksilöä voimaannuttava tekijä. Toiseksi yksilön tulee löytää ratkaisu siihen, miten turvata elantonsa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi vähintään lyhytaikaisia työsuhteita tai riittävää sosiaaliturvaa. Työttömien selviytyminen ei ole kuitenkaan kiinni vain rahasta. Sosiaalisilla suhteilla on suuri merkitys työttömien selviytymisessä. Sosiaalinen kannattelu, niin yhteisöllinen kuin yhteiskunnallinen ovat keskeisiä työttömän työkyvyn ja toimintakyvyn säilymisessä. (Kortteinen & Tuomikoski 1998, 167–168.) Edellä mainitut seikat tulevat

hyvin esiin työttömien teksteissä, jotka luokittelin köyhyydestä selviytymisen kategoriaan. Teksteistä on havaittavissa uudenlaisen sisällön ja merkitysten luomista arkeen. Muutama kirjoittaja korosti etenkin sosiaalisten suhteiden positiivista merkitystä itselleen ja erilaisten aktiviteettien harrastamisen tärkeyttä:

” Rahattomuudestani huolimatta yritän pitää itseäni liikkeellä. Käyn kirjastossa lukemassa lehtiä ja lainaamassa kirjoja iltojen ratoksi. Käyn työvoimatoimistossa katsomassa vapaita työpaikkoja, käyn lenkillä yksin ja ystävien kanssa. En halua erakoitua pieneen yksiöni, masentua, kyllästyä elämäni ja löytää itseäni vuosien kuluttua puiston penkiltä nukkumasta uusien viinalta haisevien ” ystäväni ” seurasta. Olen nähnyt riittävästi esimerkitapauksia elämäänsä kyllästyneistä, luhistuneita ja päihteisiin retkahtaneista työttömistä ja velallisista. Rahasta ja sen puutteesta murehtiminen yksin kotisohvalla ei auta, vaan itse se on lähdettävä liikkeelle etsimään ystäviä, töitä, jotain tekemistä; etsimään ihan mitä vain mikä kiinnostaa, ettei menetä otetta elämästä joka on tässä ja nyt.” (S118)

” Väistämättä raha ratkaisee paljon, muttei kuitenkaan koko elämää. Pienelläkin rahalla voi elää onnellista elämää, ja virkistää itseään välillä. Ja realiteetteja oppii kaiken aikaa, mihinkään loukkuun ei tarvitse jäädä. Ajattelen, että nyt on tämä vaihe elämässä ja kaavailen eloa eteenpäin noin puolen vuoden päähän. Jotenkin elämää oppii kaiken aikaa paremmin elämään ja samalla ottamaan vastuuta ja varustautumaan elämän ja talouden kouluun.” (S304)

Eräs työtön kirjoittaja kuvailee tekstissään tyttärensä ja muiden läheistensä merkitystä itselleen ja lisäksi kertoo saavansa paljon iloa luonnosta. Hän myös kokee Suomen sosiaalihuollon olevan toimiva, mikä oli harvinaista aineistoni työttömien teksteissä:

” Vaikka köyhiä ollaankin ja varaa ei ole kaikkeen mihin monella muulla on, minä olen maailman rikkain ihminen, koska minun elämässäni on jotain rahaakin arvokkaampaa. Katsellessani pientä tytärtäni tunnen suuren tyytyväisyyden tunteen sydämessäni. En koskaan vaihtaisi huonoja tuloja rikkauteen jos hintana olisi tyttäreni. – – Elämässä on sen [köyhyyden] lisäksi niin paljon rikkautta. Ihmiset joilla on läheisiä, ovat rikkaita. Meillä täällä Suomessa on puhdas luonto ja kauniita maisemia, se on rikkautta. Ja meillä on Suomessa vielä kuitenkin toimiva sosiaalihuolto, kenenkään ei tarvitse kuolla nälkään. Joten vaikka rahaa ei ole, niin kun minulla läheisiä, rakkaita ihmisiä, olen rikas, rikas rakkaudesta

ja se pennin venytys sen rinnalla ei tunnu niin pahalta. Asioissa on aina kaksi puolta. Enemmin olla köyhä ja rakastettu kuin rikas ja yksinäinen.” (SK093)

Monet kirjoittajista korostivat teksteissään sosiaalisten suhteiden positiivista merkitystä itselleen, erilaisia aktiviteetteja sekä muutamaa toimivaa sosiaalihuoltoa. Etenkin sosiaalisten suhteiden ja erilaisten aktiviteettien harrastaminen on todennäköisesti selittävä tekijä työttömyyden aiheuttaman köyhyyden kokemisessa tilana, jossa on mahdollista pärjätä ja selviytyä. Tätä selittää todennäköisesti se, että palkkatyön puuttuminen muuttaa työttömien ajankäytön rakennetta ja lisää vapaa-aikaa, joten voisi tulkita erilaisten uusien ajankäytön muotojen lisäävän rutiineja päivään, jotka helposti työttömältä jäävät puuttumaan työn menetyksen tai puuttumisen myötä. Työttömien pienten tulojen vuoksi kulutusta vaativat ajankäytön muodot ovat vähäisiä, mutta ilmaiset aktiviteetit, kuten kirjastojen käyttö ja ulkoilu, ovat köyhyyteen positiivisesti suhtautuvien kesken suosittuja, kuten muutamasta ylläolevasta tekstistä käy ilmi. Työttömyys ei varsinaisesti luo uusia ajankäytön muotoja, vaan ajankäyttö suuntautuu aiemmin harrastetuille alueille. (Vähätalo 1998, 148.)

7.1.6. Köyhyyden kokeminen ahdistavana ja epävarmuus tulevaisuudesta

” Kammoan lainanottoa siksi, ettei vakituisista töistä ole alallani tietoaakaan. Ihmisiä koulutetaan aivan liikaa korkeakouluissa. Yksi avoin virka museolla poikii 400 hakemusta, eikä haastatteluun pääse ilman pitkää meriittilistaa. – – Epävarmuus tulevaisuudesta kummittelee koko ajan mielessä, mikä ei suinkaan lisää motivaatiota repiä voikukan lehtiä takapihoilta salaatiksi. Revinkö niitä vielä vuosien kuluttua? ” (S148)

Tulevaisuudestaan ja nykyisen taloustilanteensa parantumisesta epäileviä opiskelijoita löytyi aineistostani yllättäen vain yksi. Ylläolevassa sitaatissa kirjoittaja kuvailee pelkäävänsä lainanottoa, koska hänen opiskelemallaan alallaan vakituisia työpaikkoja on heikosti. Lisäksi yhteen työpaikkaan hakee satoja ihmisiä ja jopa haastatteluun pääseminen on vaikeaa ilman kokemusta. Epävarmuus omasta tulevaisuudesta on koko ajan mielessä. On mahdollista, että Suomen nykyisen heikon taloustilanteen takia tähän luokkaan olisi kuulunut enemmän kirjoittajia, jos aineisto olisi kerätty nyt, lähes kymmenen vuotta myöhemmin. Koulutuksen ei enää samalla tavalla uskota takaavan paikkaa työelämässä kuten aiemmin.

Muutama työttömistä kirjoittajista koki köyhyyden vielä selvemmin ahdistavana. Etenkin työpaikan puuttuminen ja sen aiheuttama tulojen niukkuus ja ”kotona kökkiminen” koettiin epämiellyttävänä, stressaavana tilanteena. Tulojen puute on keskeinen, helposti ymmärrettävä ongelma työttömille, mutta sen vaikutukset eivät rajoitu vain siihen, vaan työttömyydellä on myös muitakin, ei niin näkyviä seurauksia työttömille. Jahodan (1982, 83) mukaan työn yksi tärkeimmistä merkityksistä on sen tarjoaman palkan lisäksi sen ajankäyttöä jäsentävä vaikutus, josta työtön uhkaa jäädä paitsi. Lisäksi työtön menettää hänen tutkimuksensa mukaan sosiaaliset kontaktinsa, jotka hän työnsä kautta saa, ja etenkin naiset tiedostavat tämän puutteen ja kokevat sen ahdistavana (Mts. 83–85). Rahatilanne vaikuttaa olevan jopa toissijainen huoli verrattuna muihin tekijöihin jotka työttömäksi jouduttua jäävät pois, kuten työn päivää jäsentävästä vaikutus ja sosiaaliset kontaktit. Tämä tulee hyvin esiin sitaatissa, jossa työtön kirjoittaja kuvailee olevansa ahdistunut rahatilanteensa lisäksi etenkin sosiaalisesta syrjäytymisestä eli erakoitumisesta, yksin kotiin jäämisestä:

” Mä elän pelossa. Joka aamu herätessäni mä muistan, ettei ole mitään työpaikkaa minne mennä. Se ahdistaa ja pilaa koko päivän. Iltaan mennessä se ahdistus on paisunut valtavaksi toivottomuuden tunteeksi. Pelko ottaa mun mielestäni ylivallan. Mä pelkään, ettei rahat riitä, ja että mä tuun hulluksi kotona kökkiessäni ilman mitään tähdellistä tekemistä. Mä pelkään, että mä erakoidun ja katkeroidun työmarkkinoita kohtaan. No, se on kai jo tapahtunut aikapäivää sitten.” (S137)

Irtisanotuksi tuleminen on nöyryyttävä ja ahdistava kokemus kaikille yksilöille, sukupuolesta ja sosioekonomisesta asemasta riippumatta. Kokemuksen pohjalla on erityisesti tilanteen tai kohtelun nöyryyttävyys. (Kortteinen, Tuomiokoski 1998, 23.) Työttömillä köyhyyteen liittyy paljon enemmän negatiivisia tunteita tilanteeseen, esimerkiksi töistä irtisanomiseen, joka on johtanut heikkoon taloudelliseen tilanteeseen. Etenkin koulutetulle yksilölle, joka oletti koulutuksen takaavan töitä tulevaisuudessa, työttömyys vaikuttaa synnyttävän epävarmuuden, levottomuuden ja välillä häpeän tunteita. Myös sosiaalinen kanssakäyminen tuttuja koetaan kiusallisena ja hävettävänä irtisanomisen myötä. Kortteinen ja Tuomikoski ovat aiemmin (1998, 63) havainneet samanlaisen ilmiön tutkimuksessaan: monet työttömät kokivat sosiaalisten suhteidensa

hankaloituvan työttömyyden seurauksena ja työtön kokee välillä olevansa kiusallisen huomion kohteena.

”Mä oon taas työtön. Ei kai niin pelottavan asian pitäis tuntua niin tutulta? Se on karmiva, kuristava, ahdistava tunne täynnä pelkoa ja epävarmuutta Mä en kehtaa myöntää sitä [työttömyyttä] kenellekään, en edes ajatella sitä. Mä toivoin, etten törmää tuttuihin tai puolittutuihin, kun ne kysyis kuitenkin miten töissä menee? Tai ootsä vielä X:llä? Siihen on kamala vastata.” (S137)

7.1.7. Katkeruus ja vihaisuus köyhyydestä

Etenkin koulutettujen työttömien teksteistä oli havaittavissa ahdistusta, vihaisuutta ja katkeruutta tilanteestaan. Tässä ryhmässä keskityn kirjoittajiin, joiden tekstit viittasivat katkeruuden ja vihaisuuden kokemuksiin köyhyydestä. Etenkin koulutettujen työttömien teksteistä oli havaittavissa ahdistusta, vihaisuutta ja katkeruutta tilanteestaan. Vihaisuus näyttää etenkin kohdistuvan yhteiskuntaan ja sen instituutioihin. Tämä johtuu mahdollisesti siitä, että yhteiskunnassa koulutukseen kannustetaan ja yleinen uskomus on, että valmistumisen jälkeen saa töitä:

”Apua olen saanut vanhemmilta tarvittaessa tai ystäviltä. Kirpputoreille olen useinkin joutunut viemään ns. ylimääräisiä vaatteita saadakseni edes ruokaa. Kirkon avustuksia olen hakenut eli jauhoja, hernekeittoa, näkkileipää, maitojauhetta, maitojauhetta yms. Paljon on tullut syötyä myös makaronia ketsupilla, sen ihanampaa makunautintoa tuskin löytyykään. Kaali kaalin kanssa on myös erinomainen ateria. Ei kai tässä muuta, kuin töitä enemmän etsimään, sellaisia töitä, mitä MS-tautinenkin pystyy tekemään. Sairastumisestani en ole katkera, mutta ainaisesta rahapulasta kyllä.” (S153)

”Mä olen koulutettu, fiksu ja ahkera. Mutta samalla mä olen liki kolmekymppinen nainen ilman lapsia — kuka mut nyt palkkais? Vakituiseen työhön ei ainakaan kukaan — — Opiskelijana sen [rahattomuus] hyväksyi, se kuului siihen diiliin. Se oli arkipäivän todellisuutta ja siihen sopeutui, koska sen luuli olevan ohimenevä. — — Kuinka on mahdollista että vielä viisi vuotta valmistumisen jälkeen mä olen täysin puilla paljailla? (S137)

Tämän teeman alle oli liitettävissä myös pari opiskelijaa. Nuori opiskelijanainen kertoo välillä olevansa katkera yhteiskunnalle, joka ei ole auttanut ja kokeneensa arvottomuutta:

”Joskus olen katkera yhteiskunnalle, joka ei ole auttanut hätätilanteissa. Olen usein tuntenut arvottomuutta. Kaikille tulisi turvata koti, ruokaa, vaatteita, terveyden- tai sairaanhoito, mielekästä tekemistä ja ihmisarvo.” (S242)

Eräs opiskeleva kirjoittaja vaikuttaa olevan vihainen ei niin paljon köyhyydestään vaan muiden ihmisten reagoinnista siihen. Hän kokee ihmisten halveksivan häntä ja taloudellista tilannettaan. Tekstistä saa käsityksen heikosta sosiaalisesta luottamuksesta muihin ja yhteiskuntaan:

” Ihmisten kateus ja ahneus aiheuttaa paljon köyhyyttä...silmissä ja katseissa melkein yhtä paljon mitä se on todellisuudessa joka päiväisessä elämässä. Mä vaan taidan kärsiä enemmän siitä miten niin sanotusti mun alempaan yhteiskuntaluokkaan kuulumisen aiheuttaa tuskaa mun elämään muitten ihmisten kohtelussa kun itse rahattomuudesta. Mä oon riippuvainen ruuasta ja mä nielen nälkään mitä vaan, mut niinkun toisin luullaan, mä en oo riippuvainen ihmisistä eikä mun oo pakko niellä mitä vaan...eihän??? Mitäköhän mun elämässä on niin sellasta et se tekee musta ikuisen häviäjän?? Miks mä saan nuolla mun vartalolla halveksivia katseita?” (S174)

7.1.8. Masennus, yksinäisyys

Muutama opiskelija kirjoitti tekstissään alakuloiseen, jopa masentuneeseen sävyyn köyhydestä. Oletan kuitenkin, että tähän merkityksenantoon on ainakin jonkin verran saattanut vaikuttaa lapsuuden perheen taloudellinen tilanne. Esimerkiksi seuraavan sitaatin kirjoittaja kuvaili kokeneensa köyhyyttä jo lapsuuden perheessään. Häntä kiusattiin siitä koulussa nuorempana. Lisäksi hän uskoi, ettei hän voi mennä lukioon, koska hänen vanhempansakaan eivät olleet käyneet sitä ja koulukirjat olivat kalliita. Lopulta tämä kuitenkin pääsi lukioon opintotuen avulla ja myöhemmin yliopistoon. Tämä nuori opiskelija kertoo seuraavassa sitaatissa köyhyyden jättäneen häneen pysyvän jäljen ja uskovansa olevan tarpeeton tässä yhteiskunnassa. Jälkimmäisessä tekstissä nuori naisopiskelija

vaikuttaa kärsivän jonkinasteisesta masennuksesta ja opiskelustaan huolimatta olevan vaarassa syrjäytyä sosiaalisesti. On mahdollista, että heiltä molemmilta puuttuu muilta opiskelijoilta saatu vertaistuki, jonka puute voi Lavikaisen (2012, 70) mukaan johtaa sekä taloudelliseen että sosiaaliseen syrjäytymisriskiin.

” Köyhyys on jättänyt leimansa. Opettelen arvostamaan itseäni. Minun on vaikea kuvitella, että itsekään kelpaisin minkäänlaiseen työhön tai että minua tarvittaisiin tässä yhteiskunnassa.” (S242)

” Päivät ovat muutenkin liian pitkiä, menetän mielenkiintoni jo puolivälissä ja jään odottamaan pimeän tuloa. Nälkä ei hellitä. Nousen jälleen luomaan katsauksen jääkaappiin, mutta tyhjille alahyllyille ei ole ilmestynyt mitään lisää. Muistan kämppikseni roskikseen heittämän vanhentuneen leivän. Kaivan märkien kahvinporojen lomasta yhden viipaleen ja mutustan sitä hieman.” (S076)

Muutama työtön köyhä koki köyhyyden rajoittavan vahvasti koko elämää. Ilman rahaa ei nähty olevan mitään mahdollisuutta nauttia elämästä. Kirsi Angerpuron (1996,142) mukaan työttömyydellä on selvä vaikutus ihmisten tyytyväisyyskokemuksiin. Hänen tutkimuksessaan puolet työttömistä vastaajista kertoivat kokevansa tyytymättömyyttä omaan elintasoonsa, kun vastaavasti työllisistä vain 22 prosenttia. Suhteellisen köyhyyden käsite tulee tässä teemassa hyvin esiin, ei ole varaa elää kuten suurimmalla osalla väestöstä, jotka käyvät ansiotyössä. Heillä ei ole esimerkiksi varaa ostaa lapsille uusia leluja tai mennä ulos ravintolaan syömään tai elokuviin samalla tavalla kuin töissä käyvillä. Tulevaisuuden näkymät vaikuttavat olevan toivottomia, heikon rahatilanteen vuoksi ei ole mahdollista suunnitella mitään. Etenkin ensimmäisen kirjoittajan sitaatista saa käsityksen vahvasti alentuneesta mielentilasta ja toivottomuuden tunteesta oman tulevaisuuden suhteen:

” Ei voi nauttia mistään erityisesti ellei ole varakas. Istun päivät pitkät kotona kuukaudesta toiseen miettien päivittäin laskuja ja siitä mistä saan rahaa maksaa ne pois. –Perheeltäni en ole saanut mitään apuja enkä tule koskaan saamaankaan. Olen aina yrittänyt ratkaista ongelmani yksin ja pärjännyt parhaani mukaan, mutta se ei riitä enää. Tällä hetkellä mikään ei innosta kun on niin paljon rahaongelmia. . – Poika kasvaa ja tietenkin haluaisin tarjota hänelle sellaista mitä itselläni ei ole ollut. Suomi on liian kallis maa, liian vähän rahaa ja verot tulee korvista ulos jo. Tuntuu siltä ettei tavallisella ihmisellä ole oikeus mihinkään

yllellisyyteen jos ei ole töissä tai rikas. Ja jos menee töihin, lasketaan silleen, että joutuu maksamaan kaikki kulut itse. Ei saa enää etuuksia ja loppujen lopuksi kun on raatanut koko kuukauden jossain, ei jää rahaa käteen yhtään sen enempää kuin että istuu kotona.” (S142)

” Köyhyys tarkoittaa usein myös syrjäytymistä – ja kuten aiemmin mainitsin – yksinäisyyttä. Kun alan olla niin hyvässä kunnossa että jaksan liikkua päivisin, niin jokapäiväisestä käynnistä kaupungissa tulee elintärkeä rutiini. – – Pelkästään ratikassa istuminen toisten ihmisten ympäröimänä tekee tosi hyvää psyykkiselle terveydelleni. Katselin pari iltaa sitten yhtä talk show:ta missä joku vitsaili siitä että joku voisi olla ”niin yksinäinen, että se viettää paljon aikaa julkisilla ajoneuvoilla” – no, just niin yksinäinen olen silloin.” (S083)

Köyhyyden kanssa molemmat vastaajat tunsivat olevansa täysin yksin. Toinen työtön kuvailee sitaatissa olevansa niin yksinäinen, että matkustaa julkisilla kulkuneuvoilla saadakseen edes jotain sosiaalista kontaktia muihin ihmisiin. Sosiaalisten suhteiden merkitys on selvästi suuri köyhyyden suhtautumisen kannalta. Aineistossani monet köyhyyden positiivisessa valossa nähneet työttömät, jotka kokivat selviytyvänsä köyhyyden kanssa, korostivat erityisesti läheisiä ihmissuhteita. Kortteisen ja Tuomikosken (1998, 69) mukaan jos työtön on tullut yhteiskunnallisesti hylätyksi, tämän on tärkeä saada tukea etenkin perheeltä tai lähiyhteisöltä. Tämän sosiaalisen tuen puute näyttää aineistoni perusteella vaikuttavan yksilön psyykkiseen hyvinvointiin alentavasti ja aiheuttaa kokemuksen, että yksilö on heikon taloudellisen tilanteensa kanssa täysin yksin. Yksilön viiteryhmällä on myös todennäköisesti vaikutusta siihen, miten köyhä kokee rahattomuuden. Opiskelijoiden on havaittu saavan vertaistuen kokemusta omasta viiteryhmästään, mikä koostuu muista opiskelijoista, ja tämä minimoi pienituloisuuden kielteisiä vaikutuksia (Lavikainen 2012, 70). Jos työtön yksilö omaa tilannetta vertaa työllisiin, joilla on hyvä taloudellinen tilanne ja sosiaalisia suhteita, voi oma heikko rahatilanne vaikuttaa köyhästä yksilöstä masentavalta ja sosiaalisia suhteita heikentävältä. Viiteryhmän ollessa parempiosainen kuin yksilö itse, seurauksena on pettymys ja tyytymättömyyden kokemus omasta tilanteesta, koska yksilö haluisi elää kuten hänen valitsemansa viiteryhmä (Runciman 1966, 9–12). Nuori perheellinen työtön kuvaa köyhyyden vaikuttavan negatiivisesti sekä ruumiillisesti että henkisesti:

”Uskallan sanoa ääneen, ainakin miehelleni, että olemme köyhä perhe. Sanaan liittyy paljon negatiivista, alistavaa latausta. Se vaikuttaa kotona, myös mielialaan ja ulkomuotoonkiin.

Välillä minulle on tullut tunne, että näen köyhyyden joka nurkassa, vaikkakin kotonamme on kaunista ja tyylikästä.” (S304)

7.2. Opiskelijoiden ja työttömien nuorten kokemusten väliset erot

Köyhyyden kokivat tilapäisenä vaiheena aineistoni perusteella lähinnä opiskelijat, työttömiä ei kyseisen teeman alle löytynyt aineistostani ollenkaan. Tähän vaikuttaa todennäköisesti se, että köyhyyden ajatellaan olevan väliaikainen, opiskeluun kuuluva vaihe. Köyhyystutkijat käyttävät usein elämänvaiheköyhyyden käsitettä opiskelijoiden köyhyydestä puhuessaan. Opintojen aikainen köyhyys näyttää olevan kaikille yhteistä, yksilön sosiaalisista lähtökohdista riippumatta. (Moisio 2004, 356; ks. myös Leisering & Leibfried 1999, 239.) Lisäksi opiskelijan viiteryhmän eli muiden opiskelijoiden antaman vertaistuen on havaittu minimoivan pienituloisuuden kielteisiä vaikutuksia (Lavikainen 2012, 70).

” Moni opiskelija on varmasti samassa tilanteessa kuin minä. Rahaa ei ole, mutta silti minulla on tunne, että minä selviän.” (S094)

Muutama opiskelija kuului ryhmään, jonka nimesin köyhyyden kokeminen henkisenä kasvuna. Aineistoni työttömiä nuoria ei ollut tähän teemaan luokiteltavissa. Tämän teeman opiskelijat kertoivat köyhyyden auttaneen heitä kehittymään ihmisinä:

”Keksin uusia pyöräilyreittejä, keitoksia, tai pipomalleja, ja olen löytänyt Ruotsin ja Norjan ihan itse enkä vastahakoisesti lapsuuden perhematkoilla. Köyhyys on kannustanut itsenäiseen ajatteluun!” (S240)

Teemaan, jossa köyhyys nähtiin tyydyttävänä, sopeuduttavissa olevana olotilana, valikoitui pelkästään opiskelijoita. He näkivät köyhyyden positiivisella tavalla, jossa hyvinvointi on mahdollista saavuttaa pienistä tuloista huolimatta. Perustarpeet tyydytetään niin hyvin kuin mahdollista tuloilla jotka yksilöllä kulloinkin on käytettävissä:

” En ole koskaan ajatellut itseäni erityisen köyhänä, vaikka enpä ole elämäni aikana vielä kovin rikas ollutkaan. Kuitenkin aina on ollut katto pään päällä ja rahat ovat ruokaan riittäneet. Ehkä vaatteita pystyy ostamaan vain silloin tällöin ja lehtiäkin vain harkitusti,

välillä ei ollenkaan, mutta olen oppinut toteamaan, että sillä pärjää mitä on, ja niin paljon rahaa kuluu, kuin sitä tuleeekin. Ihminen kun on sopeutuvainen eläin, niin vähemmälläkin pärjää, jos enempää ei kerta kaikkiaan ole.” (S077)

Molemmista tutkimuksen kohteena olevista ryhmistä, sekä opiskelijoista että työttömistä, löytyi köyhyyttä häpeäviä. Ainoastaan syyt, miksi köyhyyttä hävettiin, olivat erilaisia. Työttömillä häpeä johtui köyhyyden syystä, toisin kuin opiskelijoilla. Työnteolla on normatiivinen asema Suomessa ja työttömät leimataan helposti laiskoiksi ja saamattomiksi sosiaalityöillä eläjiksi. Työttömyys koetaan erään nuoren naiskirjoittajan mukaan suomalaisessa palkkatyötä korostavassa yhteiskunnassa helposti yksilön omana syynä. Niin työttömyys kuin köyhyys aiheuttavat helposti syyllisyyttä:

”Köyhyys on kytketty monesti työttömyyteen, ja molemmilla on häpeänleima. Molempien ajatellaan olevan yksilön omaa syytä, sillä hän ei uhraa tarpeeksi itseänsä eikä siten haluakaan pyrkiä parempaan.” (P264)

Opiskelijoilla taas häpeä liittyi viiteryhmään ja sen elämäntyyliin. Esimerkiksi eräs kirjoittaja kertoi, kuinka pukeutumisella pyritään peittämään köyhyyden näkyminen ulkoinen näkyminen. Jos yksilön ihaileman viiteryhmän, johon hän haluisi kuulua, elämäntyyliä ei pystytä saavuttamaan, seurauksena on häpeän tunne ja pelko ryhmästä ulossulkemisesta:

”Minulle tuli paha tapa napata vaatteita tai tavaroita mukaan kaupasta maksamatta, eli varastelin. – – Halusin itsepintaisesti pysyä trendien mukana ja ihailemissani sosiaalisissa piireissä. – – Hinnalla millä hyvänsä halusin viettää sellaista elämää mitä mediassa esitetään ja mitä ympärilläni näin.” (S103)

Köyhyyden kokeminen masentavana ja yksinäisyyttä aiheuttavana oli myös teema, josta löytyi niin opiskelijoita kuin työttömiä nuoria. Ryhmässä kuvailtiin köyhyyden aiheuttavan alemmuudentunnetta, olevan vahvasti elämää rajoittavaa ja tuottavan yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Useat tämän teeman alla olevat ihmiset kokivat olevansa täysin muiden ihmisten hylkäämiä. Nuoren opiskelijan tekstissä ilmenee selvää arvottomuuden tunnetta itseä kohtaan:

” Köyhyys on jättänyt leimansa. Opettelen arvostamaan itseäni. Minun on vaikea kuvitella, että itsekään kelpaisin minkäänlaiseen työhön tai että minua tarvittaisiin tässä yhteiskunnassa.” (S242)

Katkeruutta ja vihaisuutta köyhyydestä kokivat muutamat aineistoni työttömät sekä opiskelijat, tosin syyt poikkesivat toisistaan. Opiskelijat tässä teemassa olivat enemmän vihaisia muille ihmisille ja yhteiskunnalle, joiden kokivat jättäneen heidät yksin ja jopa halveksivan heitä. Työttömät, jotka käsittelevät köyhyyttä tästä näkökulmasta olivat kouluttaneita, jolloin työttömyys ja sen aiheuttama köyhyys saattoivat tuntua epäreilulta.

”Mä olen koulutettu, fiksu ja ahkera. Mutta samalla mä olen liki kolmekymppinen nainen ilman lapsia — kuka mut nyt palkkais? Vakituiseen työhön ei ainakaan kukaan — — Opiskelijana sen [rahattomuus] hyväksyi, se kuului siihen diiliin. Se oli arkipäivän todellisuutta ja siihen sopeutui, koska sen luuli olevan ohimenevää. — — Kuinka on mahdollista että vielä viisi vuotta valmistumisen jälkeen mä olen täysin puilla paljailla? (S137)

Köyhyyteen positiivisesti suhtautuneet työttömät tulkitsivat köyhyyttään etenkin köyhyydestä selviytymisen teeman kautta. Opiskelijoita en tähän teemaan löytänyt aineistosta, tosin teema *köyhyyteen sopeutuminen* on hyvin samankaltainen tämän teeman kanssa, mutta päädyin lopulta erottamaan ne toisistaan yhden yhteisen teeman sijaan. Tässä teemassa työttömät kokivat köyhyyden vahvistaneen heitä ja he olivat löytäneet uudenlaista merkitystä elämälle työn sijaan. Esimerkiksi läheisistä huolehtiminen oli yksi yksilöä kannatteleva tekijä, joka sai hänet kokemaan olevansa tärkeä ja merkityksellinen työn puuttumisesta huolimatta:

Olen selviytyjä. Minua ei rahan puute lannista, ei. Itse olen maksanut koulukirjani ja kasvattanut poikaani yksin. Olen vahva. Tiedän ettei raha tee onnelliseksi ja osaan nauttia pikkuriikkisistä asioista, yleensä ilmaisista sellaisista, ja ne myös tekevät minut iloiseksi. Parhaani mukaan olen koettanut opettaa poikaani myös nauttimaan elämän pienistä asioista ja kasvattaa pojastani tasavertaista pientä ihmistä tuloista huolimatta. Uskon myös vakaasti köyhyydestä huolimatta pystyväni tarjoamaan pojalleni tulevaisuuden, joka on täysin kilpailukykyinen parempituloisiin nähden.” (S093)

7.3. Sosiaalisten suhteiden vaikutus köyhyyden kokemiseen

Tässä osiossa käsittelen sosiaalisten suhteiden vaikutuksesta nuorten kokemuksiin köyhyydestä. Pohdin, onko sosiaalisten verkostojen omistamisella positiivinen vaikutus ja päinvastoin. Sosiaaliset suhteet ovat varsinkin nuorille keskeinen hyvinvoinnin lähde. Usein nuoren sosiaaliseen kuuluu nuoren ikätovereita, oma perhe ja kontaktit eri yhteiskunnallisiin instituutioihin. Sosiaaliseen verkostoon kiinnittyminen on nuorelle merkityksellistä, koska yhteiskunnan jatkuvasti yhä enemmän yksilöllistyessä sosiaaliset verkostot tarjoavat nuorelle tunteen kuulumisesta ja osallisuudesta johonkin. Nuorta yhteiskuntaan kiinnittäviin tekijöihin mielletään etenkin koulutus ja työ. (Suutari 2002, 99). Kun nuori on työmarkkinoiden ulkopuolella, hänen sosiaalinen verkostoonsa yhdistetään usein marginaalisuuden piirteitä. Usein ihmisille ei tule mieleen, että myös palkkatyön marginaalissa elävillä nuorilla voi olla heitä vahvistavia sosiaalisia suhteita, jotka myös tuovat nuorten elämään lisää mielekkyyttä. Useat tutkimukset ovat todenneet, että palkkatyön puuttuminen ei tarkoita aina sosiaalisen suhteiden puuttumista ja ongelmallisuutta. (Mts. 112). Muun muassa Kortteinen ja Tuomiokoski ovat tutkimuksessaan todenneet, työttömien selviytymiseen vaikuttaa olennaisesti heidän sosiaalisten suhteidensa tila. Hyviin ihmissuhteisiin perustuva verkosto kannattelee ja tukee työtöntä, jolloin yksilö sietää paremmin jopa pitkäaikaistyöttömyyttä. Yksilön on tärkeä löytää mielekkyyttä ja sisältöä elämäänsä, syyn nousta aamulla ylös töiden puuttumisesta huolimatta ja läheiset ihmissuhteet tarjoavat tähän yhden keinon (Kortteinen & Tuomikoski 1998, 167.)

Edellä mainittujen tutkimusten ja omien tutkielmani tuloksien takia voi siis olettaa, että työttömien köyhyykokemuksiin vaikuttaa myös heidän sosiaalisten suhteidensa tila. Aineistossani työttömillä nuorilla, joilla oli positiivinen ja tulevaisuuteen myönteisesti suhtautuva lähestymistapa köyhyyteensä, suurimmalla osalla oli vahva sosiaalinen verkosto ympärillään. Monilla työttömillä, jotka kirjoittivat köyhyyden kokemisesta positiiviseen sävyyn, oli läheisiä ystävyysuhteita sekä tiivis perhe. Tämä oli havaittavissa etenkin lapsia saaneilla vastaajilla:

” Vaikka köyhiä ollaankin ja varaa ei ole kaikkeen mihin monella muulla on, minä olen maailman rikkain ihminen, koska minun elämässäni on jotain rahaakin arvokkaampaa. Katsellessani pientä tyttärentäni tunnen suuren tyytyväisyyden tunteen sydämessäni. En koskaan vaihtaisi huonoja tuloja rikkauteen jos hintana olisi tyttärentäni. –Elämässä on sen [köyhyyden] lisäksi niin paljon rikkautta. Ihmiset joilla on läheisiä, ovat rikkaita.” Paperi SK093, Paperi 1 kuulakärkikynä, Nainen 24v)

Vastaavasti sosiaaliset suhteet vaikuttavat myös opiskelijoiden köyhyyden kokemiseen. Köyhyyttä opiskeluaikana pidetään yhteiskunnassa täysin normaalina ja hyväksyttävänä, tiettyyn elämänvaiheeseen kuuluvana (Kuoppala, Ritakallio & Salmela 1996, 178). Tämän vuoksi heidän köyhyyteensä ei liity usein stigmaa toisin kuin taas työttömällä nuorilla. Etenkin opiskelijoiden viiteryhmä, toiset nuoret opiskelijat, antaa yksilölle tukea. Jaettu kokemus pienituloisuudesta ja sosiaalinen vertaistuki auttavat opiskelijan selviytymisessä pienituloisuudessa. Huolimatta siitä, että Lavikaisen tutkimuksessa opiskelijoiden negatiivissa kokemuksissa pienituloisuudesta korostui materiaalien resurssien puute ja kun taas sosiaaliset verkostot miellettiin selviytymiskeinoksi, mukaan mahtui myös jonkin verran kokemuksia, joissa pienituloisuuden koettiin aiheuttavan puutteita sosiaalisissa resursseissa ja sosiaalista leimaantumista. (Lavikainen 2012, 51.) Myös Runciman (1966) on esittänyt, että ihmisten kokemalla tyytyväisyys riippuu sen viiteryhmän tilanteesta, johon yksilö omaa tilannettaan vertaa. Kun yksilön viiteryhmän tilanne on samankaltainen kuin hänellä itsellään, yksilö ei ei koe puutteen tunnetta, vaikka hänen tilanteensa olisi objektiivisesti huono. Omassa aineistossani useat opiskelijat mainitsivat juuri oman viiteryhmänsä ja tunteen, että muut opiskelijat ovat vastaavassa taloudellisessa tilanteessa, ja että köyhyys on vain väliaikainen vaihe ennen työelämään siirtymistä. Läheisten ihmissuhteiden merkitys on selkeästi suuri:

” Ihmissuhteeni ovat kunnossa, joten olen köyhä vain materialistisella tasolla. Sitäkin tunnen olevani sangen harvoin, sillä opiskelevat ystäväni eivät ole eriarvoisessa asemassa – köyhyys ja opiskelu kuuluvat saumattomasti yhteen. En kuitenkaan voi kieltää, ettenkö toisinaan havahtuisi odottavani aikaa opiskeluvaiheen jälkeen.”

(SK091)

”Kun opintotuki on lopussa enkä kehtaa pyytää rahaa äidiltä, jolla on vielä vähemmän, yritän silti jaksaa urheasti hymyillä Kirkkopuiston ryysyiselle tädille. Kurjaksi tunnen oloni

vasta silloin, kun olen riidellyt pahasti siskoni kanssa eikä yksikään kaunis poika ole kaivannut minua. Aina ei kaipaa muuta, kun että voi jakaa jonkun kanssa viimeisen levyn näkkileipää tuikun valossa ja hymyillä.” (S327)

Aineistostani löytyi kuitenkin myös muutama opiskelija, jotka kokivat köyhyyden leimaavana ja pelkäsivät ulossulkemista sosiaalisesta ryhmästään. Tätä selittää myös todennäköisesti opiskelijan viiteryhmä. Opiskelijan kokemukseen toimeentulon minimitasosta vaikuttaa tämän elämäntilanne, mutta tämän viiteryhmän elämäntyyli. Esimerkiksi kun työssäkäynnistä opintojen ohella muodostuu ryhmän standardi, samoin käy myös palkkatulojen mukanaan tuomalle korkealle elintasolle (Mikkonen, Lavikainen & Saari 2013,85.) Yksilön sosiaalinen verkosto selkeästi vaikuttaa köyhyyteen suhtautumiseen, niin työttömällä kuin opiskelijoilla. Viiteryhmään kuuluminen näyttää olevan tärkeää etenkin opiskelijoilla. Ryhmässä halutaan pysyä lähes keinolla millä hyvänsä. Sosiaalinen verkosto myös vaikuttaa positiivisesti työttömän kokemuksiin. Opiskelija kertoo opiskelijoiden suhtautumisesta köyhyyteen seuraavasti:

” Nuoret opiskelijat, vaikka köyhiä ovatkin, ovat eri tavalla köyhiä kuin yhteiskunnasta syrjäytyneet ihmiset. Opiskelijat kuluttavat rahaansa ulkonäköönsä ja viihteeseen. Ei saa näyttää köyhältä. Sitten syödään viikko makaronia ja ketsuppia, kun opintotuki on käytetty. Kun ketsuppi loppuu, syödään pelkkää makaronia, kun on pakko saada ostettua se uusi hiusväri, juurikasvu näkyy jo törkeän rumasti, elämästä ei tule mitään! Sellaista se on. Köyhyyttä hävetään.” (S119)

Mielipiteet yhteiskunnan tarjoamasta tuesta vaihtelivat niin opiskelijoiden kuin työttömienkin kesken. Osa oli sitä mieltä, että sosiaalihuolto Suomessa toimii hyvin:

” Ja meillä on Suomessa vielä kuitenkin toimiva sosiaalihuolto, kenenkään ei tarvitse kuolla nälkään.” (SK093)

Osan teksteistä, niin opiskelijoiden kuin työttömien, sai taas kuvan, että he kokivat yhteiskunnan hylänneen ja jättäneen heidät selviytymään yksin taloudellisen tilanteensa kanssa. Oletan, että yhteiskunnalta tuen saaminen korostuu entisestään, jos läheisiltä, esimerkiksi ystäviltä tai omalta perheeltä rahallista avustusta tai muuta tukea ei voi pyytää. Yksi opiskelijoista kertoo tekstissään:

”Joskus olen katkera yhteiskunnalle, joka ei ole auttanut hätätilanteissa. Olen usein tuntenut arvottomuutta. Kaikille tulisi turvata koti, ruokaa, vaatteita, terveyden- tai sairaanhoito, mielekästä tekemistä ja ihmisarvo.” (S242)

Läheisiä korostivat avunsaannissa niin työttömät kuin opiskelijat. Ystävät ja perhe ovat tukeneet taloudellisesti, kun oma tilanne on käynyt ylivoimaiseksi. Myös hyvä, inhimillinen kohtelu muilta ihmisiltä koettiin taloudellisen avun lisäksi tärkeäksi:

”Apua olen saanut vanhemmilta tarvittaessa tai ystäviltä--”(S153)

” Kyllä normaalia elämää voi viettää köyhänäkin, vaikka se aina välillä tarkoittaa mukavuuksista tinkimistä ja läheisten apuun ja hyväntahtoiseen turvautumista. Eikä avun tarvitse olla edes sitä taloudellista, vaan kyllä sekin auttaa, että minua kohdellaan ihmisenä muiden joukossa ja että asioistani ollaan kiinnostuneita.” (S042)

8. YHTEENVETO JA POHDINTA

Olen tässä tutkielmassa tarkastellut nuorten työttömien ja opiskelijoiden suhtautumista köyhyyteen, niiden eroja sekä sosiaalisten suhteiden merkitystä kirjoittajien suhtautumistavoissa köyhyyteen. Useiden kirjoittajien teksteistä, niin opiskelijoiden kuin työttömien, oli havaittavissa ristiriitaisuutta. Oman arkielämän todellisuus esitettiin kirjoituksissa välillä hyvinkin negatiivisessa valossa, mutta tekstien lopussa taas korostettiin muun muassa pienistä asioista nauttimista tai läheisiä ihmissuhteita rahan korvaavina tekijöinä. Voisi olettaa, että tällä oli tarkoituksena kirjoittajan sitä tiedostamatta vähentää tai torjua tämän omaa ahdistusta, häpeää tai muita epämiellyttäviä tunteita omasta heikosta rahatilanteesta oman psyykkisen hyvinvoinnin vuoksi. Ihminen pyrkii suojelemaan mieltään ja sopeutumaan vallitsevaan elämäntilanteeseen. Yksilö ikään kuin kieltää köyhyyden merkityksen elämässään. Toisaalta olen jaotellut muutaman tekstin kahden eri teeman alle, mitä perustelen Anssi Peräkylän näkemyksellä. Anssi Peräkylän (1995, 44) mukaan ihmisillä ei ole mitään tiettyä, yksilöinä sekä heidän ryhmälleen ominainen tapa ymmärtää ja kokea eri asioita, vaikka tähän ajattelutapaan usein sorrutaan laadullisessa tutkimuksessa. Hänen mukaansa ihmisten ilmaisut omista näkemyksistään ovat helposti suuntaansa ja muotoaan muuttavia. Ihmiset tuottavat käsityksiä ja näkemyksiä jatkuvasti muuttuvan tilanteen mukaan: välillä yksilö voi ottaa käyttöön tiettyjä kulttuurisia erotteluja ja niistä muodostettuja kuvauksia maailmasta, sitten taas hylätä ne. (Mts. 44.)

Opiskelijoiden ja työttömien kokemuksista ja merkityksenannoista köyhyydelle muodostettiin yhteensä kahdeksan eri teemaa: 1) köyhyyden kokeminen tilapäisenä 2) köyhyyden mieltäminen henkiseksi kasvamiseksi 3) köyhyyden kokeminen sopeuduttavissa olevana, tyydyttävänä olotilana 4) köyhyyden häpeäminen 5) köyhyyden mieltäminen masentavaksi ja yksinäisyyttä aiheuttavana tilana 6) köyhyyden kokeminen ahdistavana 7) katkeruus ja vihaisuus köyhyydestä 8) köyhyyden näkeminen selviytymisen viitekehyksen kautta. Köyhyys on vaikuttaa olevan nuorille tuttua ja jopa nuoruuteen kuuluvaa. Erityisesti opiskeluaikainen köyhyys (ks. esim. Ainoastaan suhtautumistavat ja tulkinnat köyhyydestä vaihtelivat positiivisesta suhtautumistavasta hyvinkin negatiiviseen kokemistapaan.

Opiskelijoiden ja työttömien nuorten köyhyyskokemuksissa oli yllättävän vähän eroja. Pelkästään opiskelijoita kuului ryhmiin, joissa köyhyys koettiin tilapäisenä, tyydyttävänä olotilana sekä henkisenä kasvuna. Ensimmäinen teema, köyhyyden kokeminen tilapäisenä,

on samankaltainen tulos kuin aiemmat tutkimukset (ks. esim Lavikainen 2012) ovat saaneet opiskelijoiden pienituloisuutta tutkiessaan. Osalla aineistoni opiskelijoilla oli vakaa usko siihen, että tulevaisuudessa he tulevat työllistymään ja pienituloisuus on vain väliaikainen elämänvaihe, ongelma josta muutkin opiskelijat kärsivät. Työttömiä nuoria ei ollut tähän teemaan luokiteltavissa. Puolestaan pelkästään työttömiä sisältävä teema oli köyhyyden näkeminen selviytymisenä. Suurimmassa osassa teemoissa oli sekä opiskelijoita että työttömiä. Esimerkiksi köyhyyttä häpesivät niin osa opiskelijoista kuin työttömistä vastaajista. Köyhyyden häpeämisen syyt vaihtelivat, vaikka molempien ryhmien häpeään on yhdistettävissä suhteellisen köyhyyden käsite, eli resurssien puutteesta johtuva kyvyttömyys elää ja kuluttaa yhteiskunnan normien mukaan (Townsend 1979, ks. myös Kangas & Ritakallio 1996, 1). Opiskelijoilla köyhyyden häpeäminen liittyi pelkoon viiteryhmästä ulossulkemiseen, kun taas työttömät häpesivät köyhyyden syytä, työttömyyttä. Työttömät kokivat muiden ajattelevan heitä laiskoina ja saamattomina, itse köyhyytensä aiheuttaneena. Työttömyys vaikuttaa olevan köyhyyden syynä enemmän leimaava kuin opiskelu. Tämä voi johtua siitä, että palkkatyöyhteiskunnassa koulutus nähdään työelämään valmistavana, väliaikaisena elämänvaiheena, johon köyhyys olennaisesti kuuluu. Työtön ihminen taas on köyhä henkilökohtaisten ominaisuuksiensa takia. Kaiken kaikkiaan ei kuitenkaan vaikuta siltä, että työttömien ja opiskelijoiden köyhyyskokemusten välillä ei ole suurtakaan eroa. Ryhmät olivat sisäisestikin varsin heterogeenisiä. Positiivisesti köyhyyteen suhtautuneita löytyi niin työttömien nuorten kuin opiskelijoiden joukosta, samoin kuin negatiivisia kokemuksia oli havaittavissa molempien ryhmien sisällä.

Tutkielmani tulosten perusteella sosiaaliset suhteet vaikuttavat olevan yhteydessä siihen, miten yksilö asennoituu köyhyyteen. Aineistoni työttömillä ja opiskelijoilla, joilla oli ystäviä, perhe ja muita ihmissuhteita, liittivät köyhyyteen positiivisempiä merkityksiä kuin ne, joilta muiden tarjoama sosiaalinen tuki puuttui. Heidän suhtautuminen itseensä ja tilanteeseensa olivat armollisempia ja he olivat toiveikkaampia tulevaisuutta kohtaan. Suutari (2002, 99) mukaan työttömien nuorien usein ajatellaan yksinkertaistetusti olevan täysin yhteiskunnan reunalla eli syrjäytyneitä. Tämä ei kuitenkaan täysin pidä paikkaansa, koska myös työttömillä voi olla hyviä sosiaalisia suhteita, jotka tuovat heille iloa ja tukea tarvittaessa. Tähän liittyen osa aineistoni työttömistä kärsi selvästi sosiaalisten suhteiden puuttumisesta, mikä lisäsi erityisesti köyhyyden aiheuttamia henkisiä vaikeuksia, kuten yksinäisyyden tunnetta ja masentuneisuutta omasta tilanteesta. Toisaalta monilla aineistoni työttömillä nuorilla oli myös hyviä ihmissuhteita, jotka auttoivat heitä jaksamaan arjessa.

Opiskelijoilla etenkin heidän viiteryhmänsä, muiden opiskelijoiden, antaman vertaistuen on havaittu suojaavan köyhyyden negatiivisilta vaikutuksilta. Tämän vertaistuen puuttumisen on arveltu aiheuttavan sekä taloudellista että sosiaalista syrjäytymisriskiä. (Lavikainen 2012, 70.) Yhteiskunnan tarjoamasta tuesta pienituloisille oli kirjoittajilla vaihtelevia mielipiteitä, sekä työttömien että opiskelijoiden kesken. Voisi olettaa, että sosiaalisen epäluottamuksen kokemus on entistä todennäköisempää, jos tukea ei saa läheisiltä eikä yhteiskunnalta.

Tutkielmani tulokset eivät ole laajasti yleistettävissä kaikkiin opiskelijoihin ja työttömiin johtuen muun muassa aineiston pienuudesta. Toisaalta osa tutkielmani tuloksista on varsin samankaltaisia kuin aiemmista tutkimuksista saadut tulokset. Esimerkiksi Lavikaisen (2012) havainnot opiskelijoiden tavasta kokea köyhyys tilapäisenä ja muiden opiskelijoiden antaman vertaistuen positiivinen vaikutus ovat samansuuntaisia kuin omat havaintoni aineistostani. Lisäksi toinen tutkielmani tulos, työttömien sosiaalisten suhteiden yhteys köyhyyden kokemiseen on samankaltainen kuin Kortteinen ja Tuomikoski (1998) ovat saaneet aiemmin. Heidän mukaansa työttömien sosiaalisilla suhteilla on suuri merkitys heidän hyvinvointiinsa. Sosiaalinen kannattelu, niin yhteisöllinen kuin yhteiskunnallinen ovat keskeisiä työttömän työkyvyn ja toimintakyvyn säilymisessä, etenkin työttömyyden pitkittyessä (Kortteinen & Tuomikoski 1998, 167–168). Havaitsin aineistossani myös, että ne työttömät, jotka tulkitsivat köyhyyttä selviytymisen viitekehyksen kautta, usein olivat löytäneet uutta mielekkyyttä arkeen sosiaalisten suhteiden kautta, etenkin omien lasten kautta. Työn puuttuessa sosiaaliset suhteet, kuten ystävät ja perhe toivat työttömille yksilöille merkitystä arkeen ja säilyttivät yksilön omanarvontunnetta. Ne myös vaikuttivat suojaavan työtöntä yksilöä köyhyyden negatiivisilta vaikutuksilta. Kortteisen ja Tuomikosken (1998, 167–168) mukaan työtön voi löytää merkitystä ja tarkoitusta elämälleen juuri läheisten ihmisten kautta, sosiaalisista yhteyssuhteista. On myös selvää, että Suomessa köyhyys ei ole absoluuttista, vaan kyse on Townsendarin (1979) suhteellisesta köyhyydestä. Aineistoni kirjoittajat eivät pystyneet elämään ja kuluttamaan yhteiskunnan normien mukaan. Pääosin tutkielmani vahvisti aiempien tutkimuksien tuloksia, vaikka toi toisaalta uutta tietoa sen osalta, että opiskelijoiden ja työttömien köyhyyden kokemistavoissa ei ole suurta eroa.

Aineistossani on tiettyjä rajoituksia, jonka takia tutkielmani tulokset nuorten köyhyyden kokemisesta ovat hieman puutteellisia. Ensinäkin aineisto on melko vanha, vuonna 2006 kerätty ja toiseksi tutkittavien kirjoitusten määrä jäi lopulta melko pieneksi. Tutkielmani tulokset eivät tämän takia ole laajasti yleistettävissä, mutta ne antavat jonkinlaista osviittaa siitä, miten työttömät nuoret ja opiskelijat kokevat köyhyyden, millaisia merkityksiä he sille antavat. Tutkimusta olisi hyödyllistä jatkaa uudemmalla aineistolla muun muassa opintotuen kokemien uudistusten ja työttömien tukitoimenpiteiden muuttumisen takia. Kokemukset omasta toimeentulosta ovat opiskelijoilla ja työttömillä nyt varmasti hyvin erilaisia kuin kymmenen vuotta sitten. Laajempi aineisto ja kvantitatiivinen menetelmä toimisivat nuorten köyhyyden kokemisen tutkimisessa hyvin. Toisaalta kvalitatiivista, köyhyyden subjektiiviseen kokemiseen perustuvaa tutkimusta tulisi tehdä lisää, erityisesti juuri nuoriin keskittyen. Erityisesti siksi, että on tilastollisissa tutkimuksissa havaittu, että nuorten ikäryhmät ovat pienituloisempia kuin muut ikäryhmät. Tämä näkyy muun muassa siinä, että pienituloisten nuorten tulojen etäisyys pienituloisuusrajasta on suurempi kuin muilla ikäryhmillä. 18–24-vuotiaiden nuorten pienituloisuusaste on muihin ikäryhmiin verrattuna kaikkein korkein, jopa noin 30 prosenttia nuorista kuului vuonna 2014 pienituloiseen talouteen. Suurin osa heistä oli opiskelijoita, kaksi kolmasosaa. (Tulonjakotilasto 2014, Tilastokeskus.) Yhteiskunnalliset uudistukset eri tukitoimenpiteissä muuttavat myös todennäköisesti nuorten pienituloisten asemaa. Esimerkiksi opiskelijoita koskeva opintolainahyvitys ja opintolainavähennys voivat kannustaa opiskelijoita nostamaan lainaa ja näin vaikuttaa opiskelijoiden tulonmuodostukseen. Toisaalta osalla opiskelijoista saattaa olla edelleen suurta epävarmuutta omasta työllistymisestäään nykyisen taloustilanteen takia. Työttömien tukitoimet ovat myös jatkuvassa muutoksessa. Muutokset etuuksissa vaikuttavat opiskelijoiden ja työttömien nuorten asemaan yhteiskunnassa edelleen ja näin myös kokemuksiin pienituloisuudesta. Tämän takia tutkimusta yhteiskunnassa marginaalisessa asemassa olevista, palkkatyön ulkopuolella olevista opiskelijoista ja pienituloisista työttömistä nuorista tulisi vielä enemmän.

Köyhyys Suomessa näyttää olevan helposti stigmatisoivaa, varsinkin työttömille. Köyhä työtön kokee muiden ajattelevan häntä laiskana, saamattomana ja itse taloudellisen tilanteensa aiheuttajana. Opiskelijoiden joukossakin löytyy yksilöitä, jotka kokivat köyhyyden leimaavana. Köyhyyden leimaavuudesta eroon pääseminen vähentäisi osaltaan köyhyyteen liittyviä negatiivisia vaikutuksia. Kuten aineistosta käy ilmi, köyhyydessä elämisessä piilee riski etenkin sosiaalisesta eristäytymisestä, jopa syrjäytymisestä. Tämä

koskee erityisesti työttömiä. Ihmissuhteiden ylläpito on usein vaikeaa köyhälle, koska sosiaalinen vuorovaikutus sisältää monesti vaatimuksen rahankäyttöön, kuten kavereiden kanssa elokuviin meno ja kahvilla käyminen. On myös mahdollista, että sosiaalinen media, jota nuoret ahkerasti käyttävät ja seuraavat, kannustaa ja näyttää kulutusta, johon monet eivät pysty. Olisi mielenkiintoista tietää esimerkiksi millainen vaikutus muotiblogeilla on nuorten naisten kuvaan ”normaalista” elämäntyylistä, kun blogien pääpaino on erityisesti kuluttamisessa.

Työpaikka on yksilölle tärkeä paikka sosiaalisen vuorovaikutuksen kannalta, aivan kuten oppilaitos tarjoaa opiskelijoille sosiaalisia kontakteja. Päivittäiset sosiaaliset kontaktit vähenevät monesti etenkin irtisanotulla. Ihmissuhteet ovat erityisen tärkeitä irtisanotuille työttömille. Eräskin naispuolinen työtön kirjoittaja kuvasi olevansa enemmän ahdistunut sosiaalisesta eristäytymisestä ja työmarkkinoille katkeroitumisesta kuin rahanpuutteesta. Työ- ja opiskelukaverit ovat arjen tukiverkostoja, joihin ihminen turvautuu. Yksinäisyys voi lisätä pienituloisuuden negatiivisia vaikutuksia, kuten tässä tutkielmassa ja aiemmissa tutkimuksissa on havaittu. Tämän takia yhteiskunnan integroivia tukitoimenpiteitä tulisi kehittää. Työttömille on olemassa erilaisia työttömien järjestöjä, mutta niitä tulisi kehittää helpommin lähestyttäväksi. Myös opiskelijoilla suhde köyhyyteen vaikutti olevan negatiivisempaa, jos yksilöllä ei saanut tukea läheisiltään, muilta opiskelijoilta tai yhteiskunnalta. Kaikilla opiskelijoilla ei ole ihmisiä joiden puoleen voi kääntyä, kun oma jaksaminen heikkenee. Opiskelijoiden, niin kuin kaikkien eri sosiaaliryhmien keskuudessa on ihmisiä, jotka ovat vaarassa syrjäytyä. Osa yliopistoista on herännyt tähän ja esimerkiksi Jyväskylän yliopisto pyrkii Hyvis-toimintamallin avulla huolehtimaan paremmin opiskelijoiden hyvinvoinnista. Toiminnalla pyritään ennaltaehkäisemään opiskelijoiden ongelmia ja apua kehoitetaan hakemaan ennakoivasti. Toimintamalliin kuuluu muun muassa verkossa oleva hyvinvointiohjelma ja ”hyviksiä” eli koulutetuista hyvinvointineuvojia, joille opiskelijoiden on mahdollista mennä keskustelemaan mieltä painavista asioista, antavat ehdotuksia tilanteen ratkaisemiksi ja tarvittaessa ohjaavat opiskelijoita ammattiavun piiriin. (Jyväskylän yliopisto 2016.) Syrjäytymistä ennaltaehkäisevät toimenpiteet ovat erityisen tärkeitä, koska jo syrjäytyneitä on vaikeampaa saada takaisin kiinni työelämään tai opiskeluun. Pienituloisuudestakin on helpompi selvitä kannattelevan sosiaalisen verkoston avulla.

Myös köyhyyden jakautumista eri ikäryhmien kesken olisi hyvä pohtia suomalaisessa yhteiskunnassa. On tutkittu, että nuoret muita ikäryhmiä useammin köyhiä ja heidän köyhyytensä on muita ryhmiä syvempää. Kaikkein pienituloisimpaan nuorten ryhmään, 18–24-vuotiaiden joukkoon kuuluvat opiskelijat ja työttömät nuoret. (Tulonjakotilasto 2014, Tilastokeskus.) Tästä huolimatta erityisesti nuoriin kohdistetaan säästötoimenpiteitä, kuten koulutuksesta leikkaaminen. Nuorten tulojen kasvu on pysähtynyt, kun taas vanhempien ikäluokkien tulot ovat kasvaneet (Euro & Talous, Suomen Pankki 2016.) Köyhyys näyttää olennaisesti kuuluvan nuoruuteen suomalaisessa yhteiskunnassa. Olisi hyvä pohtia mikä merkitys on sillä, että yhteiskunnassa päättävässä asemassa olevat henkilöt ovat pääosin vanhempiin ikäluokkiin kuuluvia ja näin esimerkiksi elämäntyylyiltään nuorista poikkeavia. Tämä voi vaikuttaa poliittisiin päätöksiin nuorten kannalta epäedullisesti. Suomessa olisi hyvä pohtia eri ikäluokkien välisen tulonjaon oikeudenmukaisuutta.

Köyhyys lisää syrjäytymisriskiä. Jo syrjäytyneille köyhille nuorille tulee tarjota tukea ajoissa, koska varhaisella ongelmaan puuttumisella nuoret saadaan integroitua paremmin yhteiskuntaan, opiskelemaan ja töitä tekemään. Yhteiskunnan tulisi sijoittaa enemmän nuorten hyvinvointiin muun muassa parantamalla eri viranomaisten välistä yhteistyötä ja lisäämällä eri palveluiden saatavuutta. Koulutukseen, Suomen entiseen vientivalttiin tulisi panostaa rahallisesti, ei leikata koulutuksen määrärahoista. Leikkaaminen tulee pidemmällä aikavälillä näkymään oppimistuloksissa. Eriarvoistuuko koulutus tulevaisuudessa? Valtion tulisi myös edesauttaa työmahdollisuuksien saamista. Viimeisenä, aineistoni perusteella köyhyys on haasteellista aikaa kaikille nuorille, vaikka suhtautuminen olisikin pääosin positiivista. On mahdollista, että köyhyyskokemukset korreloivat elämänhallinnan kanssa, positiivisemmalla asenteella siihen suhtautuvat tulevat selviytymään elämässä jatkossa paremmin ja päinvastoin.

LÄHTEET

Abrahamson, Peter (1995). Social exclusion in Europe: Old wine in new bottles. S. 119–136. *Družboslovne razprave*, 11(19-20). Saantitapa: <http://druzboslovne-razprave.org/clanek/pdf/1995/19-20/7/> viitattu 2.2.2016

Aho, Simo (1988). Palkkatyö yhteiskunnallisen järjestyksen perustana. Tutkimus palkkatyön normalisoinnin historiasta ja ”työyhteiskunnan kriisistä”. Helsinki: Tutkijaliitto.

Allardt, Erik (1976). Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: WSOY.

Angerpuro, Kirsi (1996). Mikä selittää tyytyväisyyskokemukset? Tulojen, toimeentulon muutosten ja viiteryhmän valinnan vaikutus tyytyväisyyden kokemiseen. S. 137–156. Teoksessa Kangas, Olli & Ritakallio, Veli- Matti (toim.) Kuka on köyhä? Köyhyys 1990-luvun puolivälin Suomessa.

Arnett, Jeffrey (2007). Emerging adulthood: What is it, and what is it good for?. s. 68–72. *Child Development Perspectives*. 1 (2).

Campbell Angus, Converse, Philip & Rodgers Willard(1976). The quality of American life. New York: Russel Sage Foundation.

Elster, Jon (1983). Sour grapes. *Studies in rationality*. Cambridge: Cambridge University Press.

Erola, Jani (2010). Yhteiskuntaluokat, tulot ja lasten määrä s. 89–106Teoksessa Erola, Jani. (toim.) Luokaton Suomi? Yhteiskuntaluokat 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.

Eurostat (2015) Youth statistics. Saatavilla: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/youth/statistics-illustrated>, viitattu 10.12.2015.

Eurostat (2013). Average rating of satisfaction by domain & age. Saatavilla: <http://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/youth-day>, viitattu: 10.12. 2015.

Nuorisolaki 27.1.2006/72
 Saatavilla:<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072#a72-2006> (viitattu 7.3.2016)

Fouarge, Didier (2002). Minimum protection and poverty in Europe. An economic analysis of the subsidiarity principle within EU social policy. Amsterdam: Thela Thesis.

Fouarge, Didier & Layte Richard (2003). Duration of Poverty Spells in Europe. EPAG Working Paper 2003-47. Colchester: University of Essex.

Hakkarainen, Tyyne (2012) "Ettei tarvitsisi roikkua milloin missäkin luokalla kerjäämässä..." - Tarveharkintainen sosiaaliturva köyhyysaiheisissa elämäntarinoissa. Teoksessa Forssén, Katja & Roivainen, Irene & Ylinen, Satu & Heinonen, Jari (toim.) Kohtaako sosiaalityö köyhyyden. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2011. Kuopio: UNIPress.

Hankamäki, Jukka (2005). Työttömän kuolema. Helsinki: Yliopistopaino.

Heikkilä, Matti (2000). Syrjäytymisen tutkimus 1990-luvulla. S. 167–181. Teoksessa Heikkilä, Matti & Karjalainen, Jouko. Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros. Helsinki: Gaudeamus.

Helsingin Sanomat (24.2.2016): Opintotukeen tulossa rajut leikkaukset – lainan osuus voi kasvaa. Kirjoittaja: Marjukka Liiten. Saatavilla: <http://www.hs.fi/politiikka/a1456203703466#>. Viitattu 28.3.2016.

Helsingin Sanomat (14.2.2016): Muukalaisvihamielisyys kumpuaa keskiluokan ahdingosta ja alistetusta köyhälistöstä. Kirjoittaja: Heikki Hiilamo. Saatavilla: <http://www.hs.fi/sunnuntai/a1455249808686>. Viitattu 29.3.2016.

Hill, Martha (1981). Some Dynamic Aspects of Poverty. s.93–120. Teoksessa Martha Hill, Daniel Hill & James Morgan (toim.). 5000 American Families: Patterns of Economic Progress. Vol. 9. Ann Arbor: Institute for Social Research.

Hämäläinen, Ulla & Hämäläinen, Kari (2012). Matkalla maailmalle: nuorten työttömyyden esiintyvyys ja kesto. Työpoliittinen aikakauskirja, 2/2012. Helsinki: Työ- ja

elinkeinoministeriö. Saatavilla: <https://www.tem.fi/files/33334/tak22012.pdf> . Viitattu 26.1.2016.

Isola, Anna-Maria (2012). Miten köyhyydestä voi selviytyä? Syrjäytymisestä selviytymiseen Suomessa –seurantatutkimus. s. 24–28. Teoksessa Raitakari, Suvi & Valokivi, Heli (toim.) Tutkiva sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen luonne ja odotukset tässä ajassa. Käytännön ja tutkimuksen menetelmällinen rikkaus. Helsinki: Talentia ja Sosiaalityön tutkimuksen seura.

Isola, Anna-Maria; Turunen, Elina; Hänninen, Sakari; Karjalainen, Jouko; Hiilamo, Heikki (2015). Syrjäytynyt ihminen ja kunta. Helsinki: KAKS - Kunnallisalan kehittämissäätiö.

Jahida, Marie (1982). Employment and unemployment. A social-psychological analysis. Cambridge: Cambridge University Press.

Jyväskylän yliopisto (2016). Hyvis-toimintamalli. Saatavilla: <https://www.jyu.fi/studentlife/hyvis>. Viitattu 23.9.2016

Jäntti, Markus & Danzinger, Sheldon: Financial Poverty in Advanced Countries. S. 309–378. Teoksessa Atkinson, Anthony & Bourguignon François (toim.) 2000. Handbook of income distribution. Amsterdam: Elsevier.

Kainulainen, Sakari (1998). Elämäntapahtumat ja elämään tyytyväisyys eri sosiaaliluokissa. Kuopio: Kuopion yliopiston julkaisuja E, Yhteiskuntatieteet 62.

Kainulainen, Sakari & Saari, Juho (2013). Koettu huono-osaisuus Suomessa. S. 22–43. Teoksessa Niemelä, Mikko & Saari, Juho (toim.) 2013. Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Kangas, Olli & Ritakallio, Veli-Matti. 1996. Kuka on köyhä? Tutkimushankkeen lähtökohdat ja tavoitteet. S.1–10. Teoksessa Kangas Olli, Ritakallio Veli-Matti. (toim.) 1996. Kuka on köyhä? Köyhyys 1990-luvun puolivälin Suomessa. Stakes tutkimuksia 65.Helsinki: Stakes.

Kangas Olli & Ritakallio Veli-Matti (2005). Köyhyiden teoria ja käytäntö. S. 28–62. Teoksessa Juho Saari (Toim.)2005. Köyhyyspolitiikka. Johdatus sosiaalipolitiikan ytimeen. Helsinki: Sosiaali-ja terveysturvan keskusliitto.

Kauppinen, Timo & Karvonen, Sakari. Nuorten aikuisten toimeentulo-ongelmat.S.76–94. Teoksessa Moisio, Pasi, Sakari Karvonen, Jussi Simpura, Matti Heikkilä. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes.

Kauppinen, Timo, Hanhela, Rauno, Kandolin, Irma, Karjalainen, Antti, Kasvio, Antti, Perkiö-Mäkelä, Merja, Priha, Eero, Toikkanen, Jouni & Viluksela, Marja (2010). (toim.) Työ ja terveys Suomessa 2009. Helsinki: Työterveyslaitos.

Karisto, Antti, Pentti Takala & Ilkka Haapola (1999). Matkalla nykyaikaan: elintason, elämäntavan ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa. Juva: WSOY.

Kela (2016). Opiskelu. Opiskelijan tuet ja asevelvollisen avustukset. Lyhyesti ja selkeästi. Saatavilla: <http://www.kela.fi/documents/10180/2628102/Opiskelu/720ad105-44d4-416a-8646-8eefe08f6a32>. (Viitattu 15.9.2016).

Kinnunen, Helvi & Mäki-Fränki, Petri (2016). Pitkittynyt taantuma heikentää nuorten sukupolvien asemaa Suomessa. Euro & talous. Suomen Pankin ajankohtaisia artikkeleita taloudesta. Saatavilla: <http://www.eurojatalous.fi/fi/2016/artikkelit/pitkittynyt-taantuma-heikentaa-nuorten-sukupolvien-asemaa-suomessa/>. Viitattu 10.5.2016.

Kortteinen, Matti & Tuomikoski Hannu (1998). Työtön. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä. Helsinki: Tammi.

Kunttu, Kristiina & Pesonen Tommi (2013). Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2012. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön tutkimuksia 47.

Kuoppala Mikko, Ritakallio Veli-Matti & Salmela Tapio. Ovatko opiskelijat köyhiä? Yliopisto-opiskelijoiden toimeentulo. S. 177–199. Teoksessa Kangas, Olli & Ritakallio Veli-Matti (toim.) 1996. Kuka on köyhä? Köyhyys 1990-luvun puolivälin Suomessa. Stakes tutkimuksia 65. Helsinki: Stakes.

Larivaara, Meri & Isola, Anna-Maria & Mikkonen, Juha: Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä -kirjoituskilpailu 2006 [elektroninen aineisto]. FSD2413, versio 5.0 (2011-03-23). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2011.

Larja, Liisa (2013). Nuorten elinoloja ei voi kuvata pelkän työttömyysasteen avulla. Tilastokeskus: Hyvinvointikatsaus 1/2013
http://www.tilastokeskus.fi/tup/hyvinvointikatsaus/hyka_2013_01.html. Viitattu 27.1.2016.

Koivusilta, Leena & Rimpelä, Arja. Nuoruusiässä luodaan terveyden perusta. S. 155-172. Teoksessa Heikkinen, Eino. & Tuomi, Jouni. (toim.) 2000. Suomalainen elämäntilanne. Helsinki: Tammi.

Elina Lavikainen (2012). Aalokosta nousujohteiseksi?: korkeakouluopiskelijoiden kokemuksia toimeentulosta, tulonmuodostuksesta ja pienituloisuudesta osana elämäntilannetta. Helsinki: Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus.

Layder, Derek (1998). Sociological Practice: Linking Theory and Social Research. Lontoo: Sage.

Leisering, Lutz & Leibfried, Stephan (1999): Time and Poverty in Western Welfare States: United Germany in Perspective. Cambridge University Press.

Lehtinen, Anna-Riitta & Leskinen, Johanna (2005). Irtiottoa ja riippuvuutta-velkaongelmaiset nuoret itsenäisen taloudenpidon murtomaastossa. S. 177–199 Teoksessa Autio, Minna & Paju Petri (toim.) Kuluttava nuoruus. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Mikkonen, Janne, Lavikainen, Elina & Juhani Saari (2013). Monituloiset. Korkeakouluopiskelijoiden tulonlähteet ja kokemus toimeentulosta erilaisissa elämäntilanteissa. Helsinki: Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus.

Mikkonen, Juha (2012). Syrjäytyä vai selviytyä? : nuorten pienituloisuuden syitä, seurauksia ja arjen selviytymiskeinoja. Helsinki: Helsingin Optimistit.

Moisio, Pasi. (2004). Köyhyyden pitkittäinen rakenne. Tilapäis-, toistuvais- ja pitkäaikaisköyhyys Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka, 69 (2004):4, 341–359. Helsinki: Stakes.

Moisio, Pasi (2008). Köyhyyden ja toimeentulo-ongelmien kehitys. S. 256–275. Teoksessa Moisio, Pasi, Sakari Karvonen, Jussi Simpura, Matti Heikkilä. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2008. Helsinki: Stakes.

Myllyniemi, Sami (2008). Tilasto-osio. S. 18-81. Teoksessa Autio, Minna, Eräranta, Kirsi & Myllyniemi, Sami (toim.) Polarisoituva nuoruus?.

Myrskylä, Pekka (2012). HUKASSA- keitä ovat syrjäytyneet nuoret? EVA Analyysi 19/2012 <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>. Viitattu 31.1.2015

Nevanlinna, Tuomas & Relander, Jukka (2006). Työn sanat. Helsinki: Teos.

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014). Opiskelijatutkimus 2014. Korkeakouluopiskelijoiden toimeentulo ja opiskelu. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:10. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Raivola, Reijo, Zechner Minna & Vehviläinen, Jukka (2000). Opintotuki - opiskelijapalkka vai koulutusinvestointi. Helsinki: Opetusministeriö.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006). KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 23.2.2016.)

Saari, Juho (2015). Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalta. Helsinki: Gaudeamus.

Sen, Amartya (2000). Social exclusion: Concept, Application, and Scrutiny. Social Development Papers No. 1. Office of Environment and Social Development, Asian Development Bank. Saatavilla: <https://openaccess.adb.org/bitstream/handle/11540/4936/Social%20Development%20Papers%20No.1-Social%20Exclusion-%20Concept-Application%20and%20Scrutiny-June%202000.pdf?sequence=1>. Viitattu 5.2.2016.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkojulkaisu].

ISSN=1798-7830. Tammikuu 2016. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 3.3.2016].

Saantitapa: http://www.stat.fi/til/tyti/2016/01/tyti_2016_01_2016-02-23_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto [verkkojulkaisu].

ISSN=1795-8121. Tulot, Asuminen Ja Asumismenot 2013, 3. Pienituloisuus Euroopan maissa . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 10.12.2015].

Saantitapa: http://www.stat.fi/til/tjt/2013/04/tjt_2013_04_2015-05-25_kat_003_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto [verkkojulkaisu].

ISSN=1795-8121. Tulot, Asuminen Ja Asumismenot 2013. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 19.1.2016].

Saantitapa: http://www.stat.fi/til/tjt/2013/04/tjt_2013_04_2015-05-25_tie_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto [verkkojulkaisu].

ISSN=1795-8121. Tuloerot (Kansainvälinen Vertailu) 2014, 1 Pienituloisuuden kehitys Suomessa 1987–2014 . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 19.1.2016].

Saantitapa: http://www.stat.fi/til/tjt/2014/01/tjt_2014_01_2015-12-21_kat_001_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto [verkkojulkaisu].

ISSN=1795-8121. Pienituloisuus 2009, 5. Pienituloisuuden, köyhyyden ja syrjäytymisen mittareista . Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 21.1.2016].

Saantitapa: http://www.stat.fi/til/tjt/2009/02/tjt_2009_02_2011-01-26_kat_005_fi.html

Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto [verkkojulkaisu].

ISSN=1795-8121. Tuloerot (Kansainvälinen Vertailu) 2014, 3 Ikä ja pienituloisuus. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 22.9.2016].

Saantitapa: http://www.stat.fi/til/tjt/2014/01/tjt_2014_01_2016-03-18_kat_003_fi.html

Suutari, Minna (2002). Nuorten sosiaaliset verkostot palkkatyön marginaalissa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Townsend, Peter (1979). Poverty in the United Kingdom. A Survey of Household Resources and Standards of Living. Harmondsworth: Penguin Books.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi Anneli (2002). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turunen, Kari (2005). Ikävaiheiden kriisit. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Uusitalo, Hannu (2002). Tulonjako ja yhteiskunnalliset jaot. S. 26–42. Teoksessa Piirainen, Timo & Juho Saari (Toim.) 2002. Yhteiskunnalliset jaot. 1990-luvun perintö? Helsinki: Gaudeamus.

Palosuo, Hannele, Seppo Koskinen, Eero Lahelma, Ritva Prättälä, Tuija Martelin, Aini Ostamo, Ilmo Keskimäki, Marita Sihto, Kirsi Talala, Elisa Hyvönen, Eila Linnanmäki (toim.) 2007. Terveyden eriarvoisuus Suomessa. Sosioekonomisten terveyserojen muutokset 1980–2005. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://www.thl.fi/attachments/kouluterveyskysely/Julkaisuja/passthru.pdf> (viitattu 28.1.2015)

Peräkylä, Anssi (1995). Kvalitatiivisen tutkimuksen kohteet ja ihmiskuva. S. 39–50. Teoksessa Leskinen, Jaakko (toim.) 1995. Laadullisen tutkimuksen risteysasemalla. Helsinki: Ykköspaino Oy.

Rönkä, Anna (1999). SOSIAALINEN SELVITYMINEN LAPSUUDESTA AIKUISUUTEEN- ongelmien kasautumisen kolme väylää. Teoksessa Matti Kuorelahti & Reijo Viitanen (toim.) HOLTITTOMASTA HORTOILUSTA HALLITTUUN HARHAILUUN- nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Vähätalo, Kari (1998). Työttömyys ja suomalainen yhteiskunta. Tampere: Gaudeamus.

